

Regeringens proposition

1982/83: 161

om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74);

beslutad den 24 mars 1983.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

CURT BOSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till ändringar i civilförsvarslagen (1960: 74) som innebär administrativa förenklingar och förbättringar i systemet för skyddsrumbyggnad. Kommunerna skall bl. a. få bestämma att det inte behövs någon anmälan för vissa typer av byggnader och inom vissa områden där det inte bedöms vara angeläget att bygga skyddsrum.

Förslaget innehåller vidare en bestämmelse som innebär att skyldigheten att bygga skyddsrum även kan gälla vid genomgripande ombyggnad av anläggningar och byggnader.

I propositionen tas också upp förslag om bidrag av statsmedel till dem som på eget initiativ anordnar mindre skyddsrum. Propositionen ger vidare kommunerna rätt att få ersättning för vård och underhåll av de skyddsrum som kommunerna anordnar i befintliga byggnader m. m.

De nya bestämmelserna avses träda i kraft den 1 juli 1983.

Förslag till

Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

Härigenom föreskrivs i fråga om civilförsvarslagen (1960: 74)¹

dels att 32 §, 41 § 1 mom., 42 §, 53 § 1 mom. och 83 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 33 a och 56 §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

32 §

Avser någon att uppföra ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort, skall han anmäla detta till kommunen. Det åligger kommunen att lämna den som har gjort anmälan besked huruvida skyddsrum skall anordnas i anläggningen eller byggnaden och, om så är fallet, uppgift om det antal personer som skall beredas plats i detta.

Avser någon att uppföra *en* ny anläggning eller byggnad inom *en* skyddsrumsort, skall han anmäla detta till kommunen. *Undantag från sådan anmälningsskyldighet får föreskrivas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av kommunen.* Det åligger kommunen att lämna den som har gjort anmälan besked huruvida skyddsrum skall anordnas i anläggningen eller byggnaden och, om så är fallet, uppgift om det antal personer som skall beredas plats i detta.

Avvikelse från besked som avses i första stycket får göras endast om

1. den som har gjort anmälan medger det,
2. byggnadslov eller godkännande enligt 33 § andra stycket icke har sökts inom två år från beskedets dag eller
3. i fråga om anläggning eller byggnad som tillhör staten uppförandet icke har påbörjats inom tid som sägs i 2.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av *en* ny anläggning eller byggnad skall även gälla

1. tillbyggnad av *en* befintlig anläggning eller byggnad,
2. ombyggnad eller någon annan ändring av *en* anläggnings eller byggnads yttre eller inre utförande som är så genomgripande att ändringen kan anses jämförlig med ombyggnad.

¹ Lagen omtryckt 1975: 712.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 a §

Den som vill anordna ett skyddsrum i en skyddsrumsort utan att vara skyldig att göra det på grund av beslut enligt 27 § kan få bidrag av statsmedel, om kommunen i förväg godkänner att skyddsrummet anordnas. Kommunens godkännande får lämnas endast om skyddsrummet fyller ett angeläget behov och medel finns tillgängliga.

41 §

I mom.² I varje kommun skola de kommunen med avseende å civilförsvaret åvilande uppgifterna handhavas av en civilförsvarsnämnd, om ej annat följer av andra stycket eller av sådant beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

Kommunfullmäktige äger uppdraga åt annan nämnd än civilförsvarsnämnden att upprätta skyddsrumspan och att lämna besked enligt 32 §. Har enligt 23 § överlämnats åt kommunen att antaga skyddsrumspan, fattas beslutet härom av kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige äger uppdraga åt annan nämnd än civilförsvarsnämnden att upprätta skyddsrumspan och att lämna besked enligt 32 § *och godkännande enligt 33 a §*. Har enligt 23 § överlämnats åt kommunen att antaga skyddsrumspan, fattas beslutet härom av kommunfullmäktige.

Kommun får tillsätta särskild civilförsvarsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara civilförsvarsnämnd. Har så ej skett är kommunstyrelsen civilförsvarsnämnd. Under civilförvarsberedskap får regeringen förordna, att särskild civilförsvarsnämnd skall tillsättas.

42 §³

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) eller 54 § första stycket, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningens eller byggnadens användning i fred.

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) eller 54 § första stycket *eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna*, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningens eller byggnadens användning i fred.

Innan medel finns tillgängliga för beräknad ersättning får skyldighet för kommun att vidtaga åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) ej göras gällande mot kommunen.

² Senaste lydelse 1979: 162.

³ Senaste lydelse 1979: 162.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Ersättningen bestäms av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Kommunen har rätt att erhålla förskott på ersättningen i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

53 §

1 m o m.⁴ Uppföres ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort på mark, som är avsedd för annat ändamål än gata, torg, park eller annan allmän plats, är anläggningens eller byggnadens ägare skyldig att inrätta och utrusta skyddsrum, som skall anordnas i anläggningen eller byggnaden på grund av beslut enligt 27 §.

Den som med nyttjanderätt innehar fastighet eller byggnad eller del därav må ej hindra ägaren att där inrätta skyddsrum.

Den som äger anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum anordnats enligt första stycket, är skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning.

Den som anordnar skyddsrum enligt första stycket äger rätt att av statsmedel utfå ersättning härför enligt de grunder som angivas i 55 §. Ersättningen bestämmas av länsstyrelsen och utbetalas när slutbesiktning av skyddsrummet har ägt rum.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla *sådan tillbyggnad eller ombyggnad av anläggning eller byggnad som avses i 32 §.*

56 §⁵

Bidrag för skyddsrum som har anordnats med stöd av 33 a § utgår med ett grundbelopp per plats som motsvarar den genomsnittliga ersättningen för att anordna, vårda och underhålla en skyddsrumsplats i motsvarande byggnadstyp i riket. Vid bestämmande av bidraget skall grundbeloppet anpassas till kostnadsläget i skyddsrumsorten vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning enligt grunder som regeringen bestämmer.

Bidraget bestäms av länsstyrelsen och utbetalas när skyddsrummet är slutbesiktat och godkänt.

Den som äger en anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats med stöd av 33 a §, är skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning.

⁴ Senaste lydelse 1978: 782.

⁵ Förutvarande 56 § upphävd genom 1978: 782.

Nyvarande lydelse

Föreslagen lydelse

83 §⁶

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot kommunal myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos regeringen genom besvär, om ej annat följer av 69 §. Detsamma gäller i fråga om talan mot civilförsvarsstyrelsens beslut enligt lagen.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 34, 35, 37 eller 58 §.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53 *eller* 56 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 33 *a*, 34, 35, 37 eller 58 §.

Under högsta civilförsvarsberedskap så ock eljest när särskilda skäl äro därtill må myndighet, som meddelat beslut enligt denna lag, förordna att beslutet omedelbart skall lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983. Har före lagens ikraftträdande byggnadslov sökts för ombyggnad, som påbörjas efter den 30 juni 1983, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om skyldighet att bygga skyddsrum.

⁶ Senaste lydelse 1978: 782.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-24

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström

Föredragande: statsrådet Boström

Proposition om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 18 juni 1975 tillkallades samma dag sakkunniga¹ (Fö 1975: 03) med uppdrag att lämna förslag till bestämmelser för övergång till ett ändrat system för skyddsrummbyggnad och finansiering av detta. De sakkunniga antog benämningen 1975 års skyddsrumsutredning. Det nya skyddsrumssystemet infördes i sin helhet den 1 juli 1979. I tilläggsdirektiv (Dir. 1980: 1) i januari 1980 uppdrog regeringen åt utredningen bl. a. att fortlöpande följa det nya skyddsrumssystemets tillämpning och vid behov lämna förslag till förenklingar och andra förbättringar av systemet.

Utredningen har i promemorian (Ds Fö 1982: 2) Skyddsrum, förslag till administrativa förenklingar m. m. föreslagit vissa ändringar i bl. a. civilförsvarslagen som av utredningen bedöms vara ägnade att underlätta ett ändamålsenligt skyddsrummbyggnad och minska det administrativa arbetet i samband med detta. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. En inom försvarsdepartementet upprättad sammanställning över remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

¹Generaldirektören Gunnar Gustafsson, ordförande, direktören Gösta Welin, riksdagsledamoten Svea Wiklund och länsrådet Uno Williamsson. Den 25 februari 1980 tillkallades dessutom riksdagsledamoten Olle Aulin.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänt

Vid 1975 års riksmöte beslutades en genomgripande omarbetning av civilförsvarslagens (1960: 74, omtryckt 1975: 712, ändrad senast 1980: 191) regler om skyddsrum (prop. 1975: 21, FöU 17, rskr 174). Anordnandet av skyddsrum fick en fast anknytning till kommunernas planering av bebyggelsen och kommunerna fick ansvar för att skyddsrummen anordnas på ett ändamålsenligt sätt.

Enligt de regler som då antogs skall skyddsrum anordnas i sådana orter som bedöms kunna bli särskilt utsatta vid stridshandlingar. Enligt skyddsrumsförordningen (1979: 90, ändrad senast 1982: 956) berörs tätorter i sammanlagt 205 kommuner av skyddsrumsbbygandet. I andra områden skall enklare åtgärder kunna vidtas när det behövs vid beredskap. Skyddsrummen anpassas mer än tidigare till och planeras efter de verkliga behoven. För detta ändamål sker en särskild skyddsrumspanering i de kommuner där skyddsrum skall anordnas. För varje skyddsrumsort upprättar kommunen en skyddsrumspan. Kommunens planering utgår från det behov av skyddsrum som uppkommer på grund av den fortlöpande byggnadsproduktionen och det behov som finns i redan bebyggda områden.

Kommunen beslutar med ledning av skyddsrumspanen var skyddsrum skall inrättas. Skyddsrum anordnas i samband med att nya anläggningar och byggnader uppförs men inte som tidigare i varje enskild anläggning eller byggnad. I stället placeras skyddsrummen i byggnader som är särskilt lämpliga med hänsyn till möjligheterna att inom rimlig tid nå skyddsrummen och till kostnaderna för att bygga skyddsrummen just där. Det är betydelsefullt att skyddsrummen i första hand anordnas i utrymmen som ändå skall finnas i byggnaden så att de lokaler som tas i anspråk för skyddsrummen får en god användning även i fredstid. Den som åläggs att anordna skyddsrum får ersättning för merkostnaderna av statsmedel.

Civilförsvarsstyrelsen har sedan skyddsrumssystemet började tillämpas successivt arbetat med tillämpningsbestämmelser och administrativa rutiner för detta. Härvid har vissa förenklingar och förbättringar kunnat göras i olika delar av systemet. Vissa önskvärda förenklingar eller förbättringar är emellertid av sådan karaktär att de inte kan genomföras utan ändring av civilförsvarslagen och till denna anknyttande författningar.

1975 års skyddsrumsutredning har, som tidigare berörts, föreslagit vissa ändringar bl. a. i civilförsvarslagen som av utredningen bedöms vara ägnade att underlätta ett ändamålsenligt skyddsrumsbbygande och minska det administrativa arbetet i samband med detta.

Utredningens förslag har i sina huvuddrag fått ett positivt mottagande av det helt övervägande antalet remissinstanser.

För egen del vill jag understryka angelägenheten av att reglerna för

skyddsrumssystemet görs så enkla som möjligt och att kommunerna får bättre möjligheter än nu att genomföra skyddsrumspanerna, särskilt i bristområden. Jag anser i likhet med flertalet remissinstanser att skyddsrumsutredningens förslag i sina huvuddrag är väl ägnade att fylla dessa syften.

Jag övergår här efter till att närmare behandla de olika huvudpunkterna i skyddsrumsutredningens förslag.

2.2 Anmälan om avsikt att uppföra en ny anläggning eller byggnad

Nuvarande ordning

Enligt 32 § civilförsvarslagen skall den som avser att uppföra en ny anläggning eller byggnad eller göra en tillbyggnad av en befintlig anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort anmäla detta till kommunen. Den anmälningsskyldighet är till för att kommunerna skall få en möjlighet att styra produktionen av skyddsrum. Något undantag för små byggnadsobjekt finns inte i lagen. Kommunen lämnar den som har gjort anmälan besked huruvida skyddsrum skall anordnas i anläggningen eller byggnaden och, om så är fallet, uppgift om det antal personer som skall beredas plats i detta.

Utredningen

Utredningen föreslår att byggnadsobjekt som på grund av storlek, utförande e. d. är uppenbart oförenligt med skyddsrumsbbyggande inte skall omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 32 § civilförsvarslagen. Vidare föreslår utredningen att kommunen ges rätt att bestämma att anmälan inte heller behöver göras för byggnadsobjekt som är olämpliga eller onödiga att förse med skyddsrum med hänsyn till riskerna för skadegörelse i krig, kostnaderna för att anordna skyddsrum eller behovet av skyddsrumspatser.

Utredningen framhåller att skyldigheten att göra anmälan när det rör sig om mindre byggnadsobjekt som rimligen inte kan medföra skyddsrumsbbyggadsskyldighet medför onödigt arbete både för den byggande och för kommunen.

Genom en ändring i byggnadsstadgan (1959: 612, ändrad 1979: 902) genomfördes den 1 januari 1980 vissa förenklingar i bestämmelserna om byggnadslov. För en bostadsbyggnad med högst två bostadslägenheter eller en byggnad av annat slag behövs t. ex. enligt 54 § 2 mom. byggnadsstadgan numera inte byggnadslov för anordnande av skärmtak i anslutning till bostadsbyggnaden om skärmtaket inte är större än 12 m² eller för uppförande av högst två uthus eller andra liknande byggnader med en sammanlagd byggnadsarea som inte är större än 10 m² och som inte är avsedda som bostad. Eftersom ett sådant skärmtak är att betrakta som tillbyggnad och sådana byggnader är att betrakta som uppförande av ny

byggnad är dessa åtgärder anmälningspliktiga enligt 32 § civilförsvarslagen. Ingen av nämnda åtgärder kan dock rimligen medföra att skyddsrum skall anordnas. Enligt utredningen bör ändringen i byggnadsstadgan därför följas upp med en ändring i civilförsvarslagen.

Utredningen ger också exempel på andra byggnadsobjekt som enligt utredningen bör undantas från anmälningsplikt därför att de på grund av sin storlek, sitt utförande e. d. är uppenbart oförenliga med skyddsrumsbbyggande.

Utredningen anger vidare att det i vissa områden i en skyddsrumsort kan vara så att risken för att bli utsatt för skadegörelse kan antas vara mindre än i övriga delar av orten samtidigt som kostnaderna för att anordna skyddsrum är betydligt högre. En anmälan om avsikt att uppföra en ny anläggning eller byggnad i sådana områden leder därför som regel till ett besked att skyddsrum inte behöver anordnas. Det kan då av bl. a. administrativa skäl vara lämpligt att ta bort anmälningsplikten genom generella undantag. Utredningen anser också att för byggnadsobjekt inom områden med överskott på skyddsrumspatser eller inom områden där skyddsrumsbbyggande inte kan komma i fråga på grund av geotekniska eller andra omständigheter bör kommunen kunna medge generella undantag från anmälningsplikten. Detsamma kan enligt utredningen t. ex. gälla för exploateringsområden där kommunen planerar att uppföra skolor och daghem i vilka skyddsrummen lämpligen kan anordnas. Här är det inte nödvändigt att andra byggherrar gör anmälan.

Remissinstanserna

Hovrätten för Övre Norrland anser att det inte är rimligt att den som tänker bygga själv skall behöva avgöra om byggandet kan vara, som det sägs i utredningens förslag, uppenbart oförenligt med byggande av skyddsrum. Det bör enligt hovrätten liksom för övriga föreslagna fall vara kommunens sak att med ledning av vad författningarna föreskriver i skyddsrumspanen eller på annat lämpligt sätt närmare ange förutsättningarna för att en anmälan inte skall behöva göras. Därför föreslår hovrätten att 32 § civilförsvarslagen formuleras annorlunda än vad utredningen har föreslagit.

Byggherre föreningen anger att förslaget om lättnader och inskränkningar i anmälningsplikten enligt 32 § civilförsvarslagen har administrativa fördelar men anser att den särskilda anmälningsplikten helt borde slopas.

Hyresgästernas Riksförbund understryker att ett borttagande av anmälningsplikten inte får innebära att kommunerna i dessa fall inte kan pröva frågan om skyddsrum skall byggas. Kommunen måste kunna ta initiativ till skyddsrumsbbyggande, t. ex. vid en byggnadslovsprövning, även i de fall anmälnings skyldighet inte föreligger.

Överväganden

Enligt min mening är det viktigt att systemet för skyddsrumbyggnad fungerar utan onödigt krångel. Jag anser därför att det är olämpligt att behålla en anmälningsskyldighet i fråga om sådana anläggningar som kommunen på förhand vet att det av olika skäl inte passar att bygga skyddsrum i.

Av 25 § civilförsvarslagen framgår att en skyddsrumsort skall indelas i skyddsrumsområden och att behovet av skyddsrum skall prövas för varje område för sig. Anmälningsskyldigheten enligt 32 § gäller dock inom hela skyddsrumsorten och följaktligen också inom ett skyddsrumsområde, där behovet av nya skyddsrum kan ha satts till noll. Som utredningen framhåller bör kommunen ges möjlighet att göra undantag från anmälningsskyldigheten i fråga om sådana områden eller delar av områdena.

Undantag från skyldigheten att göra anmälan bör i sådana fall ses som ett generellt förhandsbesked från kommunen att skyddsrum inte behöver anordnas. Undantag som här avses från skyldigheten att göra anmälan för vissa delar av skyddsrumsorten bör anges i skyddsrumspanen. Genom en hänvisning till skyddsrumspanen i områdesplanen, i beskrivningen till stadsplanen eller på nybyggnadskartan kan de planerade byggnadernas ägare få kännedom om dessa undantag. Överallt där undantag från skyldigheten att göra anmälan inte är klart utsagd föreligger givetvis sådan skyldighet.

Inskränkningen i anmälningsskyldigheten kräver ändring i 32 § civilförsvarslagen. Utredningen har lagt fram förslag till en sådan ändring. Jag förordar dock en något annan utformning av lagtexten än vad utredningen har föreslagit. Jag återkommer till detta i specialmotiveringen.

Det är viktigt att skilja på skyldigheten att göra anmälan och skyldigheten att i vissa fall bygga skyddsrum. Även i områden där anmälningsskyldigheten tagits bort kan kommunen på olika sätt ta initiativ till att skyddsrumsbeked lämnas och skyddsrum anordnas.

2.3 Anordnande av skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad

Nuvarande ordning

Enligt 53 § civilförsvarslagen är den som uppför en ny anläggning eller byggnad skyldig att inrätta och utrusta skyddsrum om kommunen har beslutat detta enligt 27 §. I 32 § föreskrivs bl. a. att anmälan skall göras till kommunen om en ny anläggning eller byggnad skall uppföras så att kommunen kan lämna besked i skyddsrumsförfrågan. I 32 och 53 §§ föreskrivs också att vad som gäller om uppförande av ny anläggning eller byggnad även skall gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad. Någon skyddsrumbyggnadsskyldighet föreligger inte i samband med ombyggnad.

Utredningen

Utredningen föreslår att sådan genomgripande ombyggnad som möjliggör skyddsrumbyggnad jämföras med uppförande av ny anläggning eller byggnad i fråga om skyldighet att göra anmälan och att anordna skyddsrum. Enligt utredningen kommer en inte ringa del av byggnadsverksamheten i framtiden att sannolikt bestå av ombyggnad av äldre byggnader. I många fall är det bara skalet efter den gamla byggnaden kvar efter ombyggnaden. I samband med sådana byggnadsföretag kan det enligt utredningen vara möjligt att komplettera byggnaden med skyddsrum. En förutsättning är att ombyggnaden är tillräckligt genomgripande.

I ersättningsfrågan framhåller utredningen att kostnaderna i allmänhet blir högre för skyddsrum i samband med ombyggnad än för skyddsrum som tillkommer i samband med uppförande av ny anläggning eller byggnad. Enligt utredningen bör därför 55 § sjunde stycket civilförsvarslagen, som medger högre ersättning än normalfallet, kunna tillämpas. Dock bör enligt utredningen en liknande schablonmetod tillämpas som den som används vid ersättningsbestämmande för skyddsrum i nya anläggningar eller byggnader.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag i denna del.

Civilförsvarsstyrelsen anser att utredningens förslag i denna del öppnar nya möjligheter att ta tillvara tillfällen då förhållandevis billiga skyddsrumspplatser i befintliga byggnader kan anordnas.

Riksrevisionsverket betonar vikten av att förslaget genomförs så snart som möjligt. Förslaget kan enligt verket underlätta tillkomsten av skyddsrum i tätorternas innerområden där stor brist råder.

Svenska kommunförbundet framhåller i ersättningsfrågan att varje ombyggnadsprojekts kostnadsförutsättningar är specifika och svårbedömda och därför bör ett ersättningssystem som är säkrare än det som utredningen föreslagit övervägas.

Byggherreföreningen har inte något i sak att invända mot förslaget under förutsättning att den ekonomiska sidan får en tillfredsställande lösning.

Hyresgästernas Riksförbund tillstyrker förslaget men framhåller att kravet på skyddsrum vid ombyggnad inte får belasta fastigheten ekonomiskt. Liknande synpunkter i ersättningsfrågan framförs av Svenska Byggnadsentreprenörsföreningen och Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag.

Sveriges Fastighetsägareförbund anser att kravet på skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad måste kopplas till ett ersättningssystem som ger full kostnadstäckning.

Överväganden

De flesta skyddsrummen tillkommer i dag i samband med att nya anläggningar eller byggnader uppförs. Skyddsrum kan visserligen anordnas ge-

nom kommunens försorg med stöd av 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen i bl. a. befintliga byggnader, men detta är, om byggnaden inte tillhör kommunen, såväl tekniskt som juridiskt komplicerat. I många av våra stads-kärnor, där dispens från skyldigheten att anordna skyddsrum rått under åren 1957 – 1975, är bristen på skyddsrum stor. Det är som utredningen framhåller angeläget att ta till vara alla möjligheter som bjuds att bygga skyddsrum i dessa bristområden. Någon större nyproduktion av byggnader kommer inte till stånd i dessa områden utan den byggnation som sker består i att äldre byggnader byggs om. Det bör därför, som utredningen förordar, vara lämpligare att inrätta skyddsrummet i anslutning till ombyggnaden än att kommunen i ett senare skede med stöd av 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen låter anordna skyddsrum i byggnaden. Ägaren av byggnaden är redan med dagens bestämmelser skyldig att tåla ett sådant ingrepp. Jag förordar därför att 32 och 53 §§ civilförsvarslagen kompletteras med en föreskrift som jämställer genomgripande ombyggnad med uppförande av ny anläggning eller byggnad. Med ombyggnad avses härvid det-samma som i byggnadsstadgan. Skyldighet föreligger i dag att söka bygg-nadslov för sådan ombyggnad. Regeringen eller den myndighet regeringen utser får närmare komplettera med de verkställighetsföreskrifter som kan behövas för tillämpningen av vad som nu förordas. Genom förslaget kommer kommunerna att få bättre möjligheter att genomföra skyddsrumsplanaerna i den omfattning som tillgängliga medel och övriga omständigheter medger. Handläggningsgången blir också enklare.

I fråga om ersättningen för dessa skyddsrum delar jag utredningens uppfattning. Skyddsrummen kommer sannolikt att bli dyrare än de skyddsrum som uppförs i samband med uppförande av ny anläggning eller byggnad. Den ersättningsschablon som används för ersättningens bestämmande för skyddsrum i nybyggnad kan således inte användas. I stället bör 55 § sjunde stycket civilförsvarslagen kunna tillämpas. Enligt detta lagrum får ersättningen bestämmas till högre belopp om tillämpningen av normala ersättningsregler med hänsyn till skyddsrummets utförande leder till att ersättningen blir uppenbart obillig för den ersättningsberättigade. Vissa av remissinstanserna har uttryckt farhågor för att ersättningen inte blir tillräcklig om ersättningens storlek även i dessa fall bestäms med hjälp av schabloner på liknande sätt som ersättningen för skyddsrum som anordnas i samband med uppförande av nya anläggningar eller byggnader. Enligt min mening är dessa farhågor överdrivna. Schablonerna bör nämligen kunna utformas så att de som åläggs att bygga sådana skyddsrum inte belastas ekonomiskt. Det får ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen utser att bestämma hur schablonerna skall beräknas.

2.4 Bidrag till anordnande av mindre skyddsrum på enskilt initiativ

Nuvarande ordning

F.n. finns inte någon möjlighet att få ersättning av statliga medel för mindre skyddsrum som uppförs på enskilt initiativ.

Utredningen

Utredningen framhåller att det finns ett intresse hos allmänheten att kunna skydda sig i händelse av krig. Detta har medfört att det har kommit fram ett antal förslag till prefabricerade skyddsrum som är avsedda för ett hushåll och som i allmänhet rymmer 4 – 10 personer. Enligt utredningen får civilförsvarsstyrelsen regelbundet förfrågningar om bidrag kan erhållas för anordnande av sådana skyddsrum. Enligt utredningen är det angeläget att uppmuntra enskilda initiativ för att åstadkomma skydd. Det bör därför enligt utredningen kunna utgå visst statligt bidrag till sådana skyddsrum. Bidraget kan lämpligen till storleken motsvara en genomsnittlig kostnad för att anordna andra skyddsrum i samma typ av bebyggelse. Enligt utredningen uppgår den genomsnittliga ersättningen för en skyddsrumplats i prisläge februari 1981 till 1 600 kr. i byggnad med betongstomme och till 2 600 kr. i byggnad utan betongstomme, vilket ofta är alternativet i villaområden. Enligt utredningen bör en förutsättning för att bidrag skall kunna lämnas vara att skyddsrummet behövs enligt skyddsrumspanen. Det skall således ligga inom en skyddsrumsort, det skall vara brist på skyddsrum i omgivningen och det skall även i övrigt bedömas vara angeläget att skyddsrummet kommer till. En annan förutsättning bör enligt utredningen vara att skyddsrummet uppfyller skäligen krav på skyddsförmåga.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat förslaget i denna del utan erinran.

Civilförsvarsstyrelsen anser att det bör prövas om det är lämpligt att ge bidrag för anordnande av mindre skyddsrum som här avses även i områden som ligger utanför skyddsrumsorter.

Riksrevisionsverket anser att förslaget medför att statens utgifter ökar, men har inte något att erinra mot att denna bidragsmöjlighet ges inom gällande ramar för olika civilförsvarsåtgärder.

Hyresgästernas Riksförbund är mycket tveksamt till utredningens förslag och anser att en utveckling mot privata skyddsrum i småhus inte bör stimuleras.

Överväganden

Enligt min mening är det väsentligt för försvarsviljan att, som utredningen har konstaterat, det hos allmänheten finns ett intresse av att ta initiativ till att bygga skyddsrum. I många områden är det svårt att bygga bort den

brist på skyddsrum som finns genom att endast bygga skyddsrum i samband med att nya anläggningar kommer till. Bebyggelsen kan i vissa fall vara så gles att det inte går att nå ekonomiskt försvarbar storlek på skyddsrummen. Det kan också vara så att nybyggnadsverksamheten är så låg att lämpliga tillfällen inte ges. I sådana områden kan det vara lämpligt med enskilda initiativ för att kunna lösa skyddsfrågan. Jag förordar således i likhet med utredningen och de flesta remissinstanserna att möjlighet skapas för att ge statsbidrag till skyddsrum som anordnas på enskilt initiativ.

De nu nämnda skyddsrummen bör i allmänhet kunna rymma 4 – 10 personer. De kan vara prefabricerade och grävas ner eller förses med jordtäckning och placeras i anslutning till den egna bostaden. De kan också anordnas i befintliga källare eller tillkomma i samband med nybyggnad.

En förutsättning för att kunna få bidrag av statliga medel bör vara att kommunen bedömer att det är angeläget att skyddsrummet anordnas. Jag kan inte dela civilförsvarsstyrelsens uppfattning att skyddsrummen bör kunna anordnas även utanför skyddsrumsorterna. Enligt min mening bör dessa endast ifrågakomma inom skyddsrumsorter och där det är stor brist på skyddsrumspatser i omgivningen. Skyddsrummen bör inte tillåtas i områden som skall utrymmas vid krig och krigsfara, t. ex. i områden som ligger nära militära bekämpningsmål. Skyddsrummen bör också, som utredningen framhållit, uppfylla skäliga krav på skyddsförmåga. Det behöver dock enligt min mening inte nödvändigtvis ställas samma krav som gäller för nuvarande skyddsrum. Det får ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen utser att närmare utforma vilka tekniska krav som bör ställas på dessa skyddsrum.

Jag delar utredningens förslag i fråga om beräkningen av statsbidragets storlek. Bidraget bör således uppgå till vad som utgör en genomsnittlig ersättning för en skyddsrumspatser i motsvarande typ av bebyggelse. I prisläge februari 1981 utgjorde detta belopp enligt utredningens uppfattning 2 600 kr. Beloppet bör sedan anpassas till kostnadsläget i orten vid tiden för slutbesiktningen av skyddsrummet. I beloppet bör ingå ersättning för framtida vård och underhåll. Den som äger en anläggning eller byggnad som inrymmer skyddsrum av ifrågavarande art bör enligt min mening vara skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet.

Den som önskar att inrätta ett skyddsrum mot bidrag av statliga medel bör således först inhämta kommunens godkännande i frågan. Kommunen bör därvid göra bedömningen om skyddsrummet är angeläget och om den tekniska beskrivningen fyller de krav som ställts upp. De medel som kan avsättas för att få till stånd dessa skyddsrum måste tas från det totala anslag som statsmakterna anslår till skyddsrummsbyggandet. Det innebär att ett omfattande skyddsrummsbyggande på enskilt initiativ i motsvarande mån minskar tillkomsten av andra skyddsrum. En alltför långtgående utveckling i denna riktning är givetvis inte önskvärd. Enligt min mening bör

därför medlen till de skyddsrum som anordnas på enskilt initiativ begränsas. Jag avser också att föreslå regeringen att uppdra åt civilförsvarsstyrelsen att noga följa verksamheten och fortlöpande delge regeringen sina erfarenheter.

2.5 Vård och underhåll av skyddsrum som anordnas i befintliga byggnader m. m.

Nuvarande ordning

Enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen åligger det kommunen bl. a. att inrätta och utrusta skyddsrum som skall anordnas i befintlig anläggning eller byggnad utan samband med tillbyggnad. Enligt 54 § andra stycket får länsstyrelsen medge ägaren av sådan anläggning eller byggnad, om denne är annan än kommunen, att i stället för kommunen inrätta ifrågakvarande skyddsrum. Enligt 40 § 1 mom. d) åligger det kommunen att vårda och underhålla nu nämnda skyddsrum. Kommunen eller ägaren om denne har inrättat skyddsrummet har rätt till ersättning av statsmedel. Kommunen får dock inte någon ersättning för den vård och det underhåll av skyddsrummet som åligger kommunen.

Utredningen

Utredningen framhåller att i våra 14 största tätorters innerområden finns ett antal skyddsrum som aldrig har färdigställts samt ett antal utrymmen som tidigare har varit skyddsrum men som numera av olika skäl har avförts som skyddsrum. Enligt utredningens mening skulle dessa utrymmen kunna ställas i ordning till fullgoda skydd om den framtida underhållsfrågan löstes på annat sätt än vad som nu gäller. Utredningen föreslår därför att när skyddsrum anordnas i en befintlig byggnad, byggnadens ägare blir skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och att denna får ersättning av statsmedel för detta.

Remissinstanserna

Av remissinstanserna har endast civilförsvarsstyrelsen yttrat sig i denna del av ärendet. Styrelsen anser att samma regel för vård och underhåll bör gälla oberoende av hur skyddsrummet har kommit till. Mot bakgrund av att det kommer att ske en ökad satsning på skyddsrum i befintliga byggnader under de närmaste åren och att frågan om vård och underhåll av dessa skyddsrum betraktas som ett problem av kommunerna anser styrelsen att det är mycket angeläget att utredningens förslag genomförs snarast.

Överväganden

Jag vill för min del framhålla att det f. n. inte finns särskilt många skyddsrum som har anordnats enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen i andra än av kommunen ägda byggnader. I dessa få fall har frågan om

framtida vård och underhåll lösts genom avtal mellan byggnadens ägare och kommunen. Som utredningen framhållit kan i framtiden en ökad aktivitet på detta område förväntas genom ökade möjligheter till särskilda bristtäckningsåtgärder. Jag kan dock f. n. inte se några större svårigheter att genomföra sådana bristtäckningsåtgärder med nuvarande system. Jag har också i det föregående förordat att skyldighet skall föreligga för ägare att inrätta skyddsrum vid genomgripande ombyggnad av anläggningar och byggnader. Detta torde i viss mån minska behovet för kommunerna att täcka brister med åtgärder i befintliga anläggningar och byggnader. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag att utredningens förslag i denna del inte f. n. bör genomföras. Jag förordar emellertid att civilförsvarslagen nu ändras på så sätt att kommunen får skälig ersättning av statsmedel för framtida vård och underhåll av skyddsrum som anordnas enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74).

Lagförslaget är i och för sig av den karaktären att det faller inom området för lagrådets granskning enligt 8 kap. 18 § regeringsformen. De föreslagna ändringarna är emellertid av tekniskt enkel beskaffenhet och har inte den betydelse för enskilda att lagrådets yttrande behöver inhämtas.

4 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

32 §

I denna paragraf finns bestämmelser om anmälan till kommun och besked av kommunen i skyddsrumsförhållanden. Som framgår av den allmänna motiveringen bör detta förfarande förenklas och möjlighet ges för kommunen att bestämma att anmälan inte behöver göras i vissa fall.

Huvudprincipen är alltså att den som avser att uppföra en ny anläggning eller byggnad inom en skyddsrumsort skall anmäla detta till kommunen. Det åligger sedan kommunen att lämna den som har gjort anmälan besked huruvida skyddsrum skall anordnas eller inte. Enligt den ändring i paragrafen som nu föreslås bemyndigas regeringen eller, efter regeringens bestämmande, kommunen att föreskriva undantag från anmälningskyldigheten. De föreskrifter som reglerar vilka områden och vilka typer av byggnader som kan undantas från anmälningskyldigheten får meddelas av regeringen.

De områden som bör undantas är givetvis sådana där behovet av skyddsrumspplatser redan är tillgodosett. Andra områden kan vara sådana där risken för skadegörelse vid krig bedöms vara relativt liten samtidigt som det är dyrare än inom andra områden att bygga skyddsrum.

Vilka slag av byggnader som skall omfattas av undantaget har exemplifierats av utredningen. Jag kan ansluta mig till utredningens överväganden. Följaktligen bör anmälan kunna underlåtas vid uppförandet av mindre byggnader. Utredningen har angett en bruksarea på 40 m² som en lägsta gräns.

F.n. föreskrivs i tredje stycket att vad som gäller uppförande av ny anläggning eller byggnad också skall gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad. Begreppet tillbyggnad används i denna lag i samma betydelse som det har i byggnadslagstiftningen. Enligt vad som framgår av den allmänna motiveringen bör även anmälan göras då en genomgripande ombyggnad sker av en anläggning eller byggnad. En föreskrift om detta har lagts till detta stycke. Föreskriftens utformning anknyter till 75 § c) byggnadsstadgan (1959: 612). I övrigt har paragrafen ändrats redaktionellt.

33 a §

Som framgår av den allmänna motiveringen förordas att möjlighet bör finnas att få bygga ett skyddsrum med bidrag av statsmedel trots att någon skyldighet att bygga skyddsrum inte finns. I denna paragraf har tagits in bestämmelser om att den som vill bygga ett nu nämnt skyddsrum måste ha kommunens godkännande. Om kommunen således anser att skyddsrummet bör byggas får kommunen bestämma detta. Kommunen bör därvid i sitt godkännande ange de villkor som skall gälla för skyddsrummet, exempelvis dess storlek och inom vilken tid det skall färdigställas. Kommunen bör också upplysa vederbörande om vilken ungefärlig ersättning han kan räkna med. Ersättningsreglerna finns intagna i en ny 56 §.

41 §

I denna 41 § 1 mom. föreskrivs bl. a. att i varje kommun en civilförsvarsnämnd skall ha hand om kommunens civilförsvarsuppgifter med vissa undantag. Kommun får tillsätta särskild civilförsvarsnämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara civilförsvarsnämnd. Kommunfullmäktige får emellertid uppdra åt annan nämnd än civilförsvarsnämnd att upprätta skyddsrumspan och att lämna besked enligt 32 §. Med hänsyn härtill bör också kommunfullmäktige få uppdra åt annan nämnd än civilförsvarsnämnd att lämna godkännande enligt den nya 33 a §. Ett tillägg om detta har gjorts i första momentet i denna paragraf.

42 §

I denna paragraf finns bestämmelser om ersättning till kommunen för åtgärder som den vidtar enligt 40 § 1 mom. b) eller c). Som framhållits i den

allmänna motiveringen bör kommunen också få ersättning av staten för den vård och det underhåll som kommunen enligt 40 § 1 mom. d) är skyldig att vidta i fråga om de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna. Ersättningens storlek bör bestämmas av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. Paragrafen har ändrats i enlighet med det anförda.

53 §

Ändringen i första momentet av denna paragraf är föranledd av ändringen i 32 §.

56 §

I denna nya paragraf har tagits in bestämmelser om bidrag till skyddsrum som anordnas med stöd av nya 33 a §. I den allmänna motiveringen har bakgrund och motiv till denna paragraf angetts. Ersättningen bör således utges med ett schablonbelopp som beräknas motsvara den genomsnittliga ersättningen för en skyddsrumspäls inkl. ett fast belopp för framtida vård och underhåll. Beloppet bör fastställas av regeringen och tas in i skyddsrumsförordningen (1979: 90). Beloppet bör sedan kunna räknas upp med hänsyn till kostnadsläget i orten och vid tidpunkten för slutbesiktningen av skyddsrummet enligt samma regler som enligt 23 – 25 §§ skyddsrumsförordningen gäller för skyddsrum som anordnas och ersätts enligt 53 § 1 mom. civilförsvarslagen. Bidraget bör bestämmas av länsstyrelsen och utbetalas när skyddsrummet har slutbesiktats och godkänts. Vidare bör den som äger en anläggning eller byggnad med ett skyddsrum som anordnats med stöd av 33 a § vara skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet. Paragrafen har utformats i enlighet med det anförda.

Av 57 § e) framgår att en ägare av nu nämnda skyddsrum kan vara skyldig att under civilförsvarsberedskap upplåta detta skyddsrum åt befolkningen enligt vad som föreskrivs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

83 §

I denna paragraf finns besvärshästämmelser.

I andra stycket föreskrivs bl. a. att talan mot länsstyrelsens beslut om ersättning enligt 53 § förs hos kammarrätten. Beslut om bidrag enligt nya 56 § bör kunna överklagas till kammarrätten. Andra stycket har ändrats i enlighet med det anförda.

Beslut av kommunal myndighet att vägra godkännande enligt nya 33 a § bör inte kunna överklagas. I fjärde stycket har därför lagts till beslut enligt 33 a §.

Ikraftträdandebestämmelser

Lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1983. Anmälan som före den 1 juli 1983 gjorts enligt 32 § bör efter den 30 juni 1983 kunna prövas mot de

nya bestämmelserna. Någon särskild övergångsbestämmelse om detta behövs inte. I fråga om ombyggnad som påbörjats eller för vilken byggnadslov sökts före den 1 juli 1983 bör däremot äldre bestämmelser gälla, dvs. att någon anmälan inte behöver göras eller att någon skyddsrumskyddsskyldighet inte föreligger. Om någon däremot avser att vidta en genomgripande ombyggnad och vid lagens ikraftträdande ännu inte ansökt om byggnadslov måste vederbörande efter den 30 juni 1983 först göra en anmälan enligt 32 § i den nya lydelsen. En bestämmelse med innehåll som nu sagts har tagits in i övergångsbestämmelserna till lagen.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga förslaget till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74).

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

FÖRSVAR-
DEPARTEMENTET

Bilaga 1

SKYDDSRUM

Förslag till
administrativa förenklingar m m

Promemoria
avgiven av skyddsrumsutredningen

Ds Fö 1982:2

Ds Fö 1982:2

Till statsrådet och chefen
för försvarsdepartementet

Regeringen bemyndigade den 18 juni 1975 chefen för försvarsdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga med uppdrag att lämna förslag till bestämmelser för övergång till ändrat skyddsrumssystem. Den 24 januari 1980 utvidgade regeringen uppdraget till att omfatta en vidareutveckling av skyddet för befolkningen i krig.

Den 18 juni 1975 tillkallades som ledamöter generaldirektören Gunnar Gustafsson, tillika ordförande, direktören Gösta Welin, dåvarande riksdagsledamoten Svea Wiklund och länsrådet Uno Williamsson. Den 25 februari 1980 tillkallades dessutom riksdagsledamoten Olle Aulin att vara ledamot av utredningen.

Till experter utsågs hovrättsassessorn Björn Janson, nuvarande departementsrådet Peter Lagerblad, dåvarande kanslirådet Gösta Terstad samt till sekreterare nuvarande avdelningschefen John Tjörneryd. Sedermera har till experter utsetts avdelningsdirektören Jan-Erik Egnell, försvarsdirektören Lars Edmén, sekreteraren Kurt Krona, nuvarande planeringsdirektören Birgitta Böhlin, avdelningsdirektören Sven-Erik Frödin, departementssekreteraren Aage Frank och docenten Charles Strömblad. Till biträdande sekreterare har förordnats nuvarande avdelningsdirektören Sten-Inge Norrman.

Departementsrådet Peter Lagerblad och planeringsdirektören Birgitta Böhlin har på egen begäran entledigats från sina uppdrag.

Utredningen har antagit benämningen 1975 års skyddsrumsutredning.

Utredningen har tidigare överlämnat förslag till bestämmelser för kommunal skyddsrumspanering och betänkandet (Ds Fö 1977:1) "Normalkostnad för skyddsrum". Den 26 juni 1979 överlämnade utredningen till regeringen förslag till bestämmelser för produktion av skyddsrum. Vidare har ett förslag till system för styrning och administration av skyddsrumsgandet utarbetats. I promemorian (Ds Fö 1980:7) "Befolkningens skydd i krig" har utredningen redovisat ett förslag till utveckling av ett system som ger en övergripande syn på skyddet för befolkningen samt lämnat vissa synpunkter på skyddsrumsgandets ekonomi.

I promemorian (Ds Fö 1981:6) "Besiktning, underhåll och förbättringar av skyddsrum" har utredningen betonat vikten av att befintliga skyddsrum underhålls samt föreslagit en fast organisation för besiktning av äldre skyddsrum. Utredningen har vidare föreslagit att staten skall kunna lämna ersättning för att få vissa brister i skyddsrummen tillrättade.

Utredningen har i promemorian (Ds Fö 1981:8) redovisat förslag till en modell för en kommunal skyddsplan samt förslag till vissa erforderliga ändringar i civilförsvarslagen. Vidare belyses i nämnda promemoria kostnaderna för att upprätta en skyddsplan. I en särskild promemoria (Ds Fö 1981:9) "Redovisning av studier gjorda i samband med skyddsrumsutredningens arbete" redovisas de särskilda studier som genomförts för att ge underlag för förslag till utformningen av lokala skyddsplaner.

Utredningen överlämnar härmed promemorian (Ds Fö 1982:2) "Skyddsrum, förslag till administrativa förenklingar m m". I denna föreslår utredningen vissa ändringar i civilförsvarslagen, skyddsrumsförordningen och bostadsfinansieringsförordningen som bedöms vara ägnade att underlätta ett ändamålsenligt skyddsrumsb byggande samt minska det administrativa arbetet i samband med detta.

Med avlämnandet av denna promemoria anser utredningen att dess utredningsuppdrag är slutfört.

Stockholm i februari 1982

Gunnar Gustafsson

Olle Aulin

Gösta Welin

Svea Wiklund

Uno Williamsson

/John Tjörneryd

Sten-Inge Norrman

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SID

Förslag till lag om ändring i civilförsvars-
lagen (1960:74)

Förslag till förordning om ändring i skydds-
rumsförordningen (1979:90)

Förslag till förordning om ändring i bostads-
finansieringsförordningen (1974:946)

- 1 INLEDNING
- 2 SKYDDSRUM I SAMBAND MED UPPFÖRANDE AV
NY ANLÄGGNING ELLER BYGGNAD
 - 2.1 Anmälan om avsikt att uppföra ny
anläggning eller byggnad
 - 2.2 Anordnande av skyddsrum i samband
med genomgripande ombyggnad
 - 2.3 Schabloner för beräkning av ersätt-
ning för anordnande av skyddsrum ...
 - 2.4 Skyddsrum i småhus
 - 2.5 Skyddsrum i statliga byggnader ...
- 3 BIDRAG TILL ANORDNANDE AV MINDRE SKYDDS-
RUM SOM UPPFÖRS PÅ ENSKILT INITIATIV ...
- 4 FASTSTÄLLELSE AV SKYDDSRUMSPLANER
- 5 VÅRD OCH UNDERHÅLL AV SKYDDSRUM SOM
ANORDNAS I BEFINTLIGA BYGGNADER
- 6 FREDSANVÄNDNING OCH UTFORMNING AV
SKYDDSRUM

BILAGA Exempel på småhus med skyddsrum och
beräknade jämförelsebelopp enligt
bostadsfinansieringsförordningen ...

Förslag till

Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrivs i fråga om civilförsvarslagen (1960:74)¹ dels att 32 och 33 §§, 40 § 1 mom. samt 53 § 1 mom. skall ha nedan angivna lydelse, dels att i lagen skall införas ett nytt moment, 53 § 3 mom., och en ny paragraf, 55 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 §

Avser någon att uppföra ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort, skall han anmäla detta till kommunen. Det åligger kommunen att lämna den som har gjort anmälan besked huruvida skyddsrum skall anordnas i anläggningen eller byggnaden och, om så är fallet, uppgift om det antal personer som skall beredas plats i detta.

Avser någon att uppföra ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort, skall anmälan göras till kommunen om inte anläggningen eller byggnaden är uppenbart oförenlig med skyddsrumbyggnande.

Kommunen får bestämma att anmälan inte heller behöver göras för anläggning eller byggnad om skyddsrumbyggnandet är uppenbart olämpligt eller onödigt med hänsyn till

1. bedömningen av riskerna för skadegörelse under krig och kostnaderna för att anordna skyddsrum eller
2. behovet av skyddsrumplatser

Det åligger kommunen att lämna den som har gjort anmälan besked huruvida skyddsrum skall anordnas i anläggningen eller byggnaden och, om så är fallet, uppgift om det antal personer som skall beredas plats i detta.

Avvikelse från besked som avses i första stycket får göras endast om

1. den som har gjort anmälan medgiver det,
2. byggnadslov eller godkännande enligt 33 § andra stycket icke har sökts inom två år från beskedets dag eller
3. i fråga om anläggning eller byggnad som tillhör staten uppförandet icke har påbörjats inom tid som sägs i 2.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad. Detsamma gäller vid sådan genomgripande ombyggnad att möjlighet ges att anordna skyddsrum i anläggningen eller byggnaden.

¹ Lagen omtryckt 1975:712

Närmare föreskrifter om skyldigheten att göra anmälan meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

Föreligger skyldighet att söka byggnadslov för anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort, ankommer det på byggnadsnämnden att vid prövning av ansökan om sådant lov tillse, att byggnadsföretaget överensstämmer med besked enligt 32 § samt med bestämmelserna i 29 och 30 §§ och med stöd av dessa meddelade föreskrifter.

Vill någon, då skyldighet ej föreligger att söka byggnadslov, utföra sådant byggnadsföretag som avses i 32 §, åligger det honom att i förväg inhämta länsstyrelsens godkännande av byggnadsföretaget i omförmälda hänseenden, dock ej i fråga om byggnad som tillhör staten.

Föreligger ej besked enligt 32 §, må byggnadslov eller godkännande enligt andra stycket ej meddelas.

Byggnadslov eller godkännande enligt andra stycket får inte meddelas utan att skyddsrumsfrågan har prövats.

40 §

1 mom. Utöver de uppgifter som ankomma på kommun enligt 4 och 7 kap. åligger det kommun att

- a) genom sina myndigheter lämna länsstyrelsen och civilförsvarschefen biträde i sådana frågor rörande civilförsvaret som hava samband med de särskilda myndigheternas verksamhetsområden, varvid kommun bland annat har att på därom gjord framställning tillhandahålla tillgängliga, för civilförsvaret erforderliga byggnadsritningar, kartor och dylikt;
- b) i enlighet med gällande organisationsplan inrätta och utrusta ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser för det allmänna civilförsvaret samt vidtaga andra byggnadsanordningar ävensom reservanordningar som äro avsedda uteslutande för brandförsvarets försörjning med vatten så ock under civilförsvarsberedskap, i den omfattning civilförsvarsstyrelsen eller efter dennas allmänna anvisningar länsstyrelsen bestämmer, utföra ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser samt vidtaga andra byggnadstekniska åtgärder avseende det lokala civilförsvaret, oaktat åtgärderna icke upptagits i organisationsplanen;
- c) inrätta och utrusta skyddsrum som på grund av beslut enligt 27 § skall anordnas i befintlig anläggning eller byggnad utan samband med tillbyggnad eller på mark, som är avsedd för gata, torg, park eller annan allmän plats, ävensom vidtaga förberedelser som avses i 22 § andra stycket och, enligt vad regeringen eller myndighet som regeringen utser därom förordnar, under civilförsvarsberedskap iordningställa utrymmen som där avses till skyddsrum;

d) vårda och underhålla de under b) och c) omförmälda anordningarna;

d) vårda och underhålla de under b) omförmälda anordningarna;

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för civilförsvarets administration samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av materiel och utrustning för civilförsvaret ävensom för utbildningsverksamheten inom civilförsvaret;

g) svara för avlöning och annan ersättning till personal, vars tjänstgöring i civilförsvaret enligt 20 § skall anses fullgjord i kommunal anställning;

h) under civilförsvarsberedskap samt vid utbildning och övning, i den omfattning organisationsplanen angiver, till allmänna civilförsvarets förfogande ställa kommunen tillhörig materiel och annan egendom; samt

i) å trafikled eller annan allmän plats där kommunen ansvarar för gatu- eller vägbelysning, vidtaga erforderliga anordningar för den vägledande belysning, som enligt organisationsplanen skall finnas där under mörkläggnings.

53 §

1 mom.² Uppföres ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort på mark, som är avsedd för annat ändamål än gata, torg, park eller annan allmän plats, är anläggningens eller byggnadens ägare skyldig att inrätta och utrusta skyddsrum, som skall anordnas i anläggningen eller byggnaden på grund av beslut enligt 27 §.

Den som med nyttjanderätt innehar fastighet eller byggnad eller del därav må ej hindra ägaren att där inrätta skyddsrum.

Den som äger anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum anordnats enligt första stycket, är skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning.

Den som anordnar skyddsrum enligt första stycket äger rätt att av statsmedel utfå ersättning härför enligt de grunder som angivas i 55 §. Ersättningen bestämmes av länsstyrelsen och utbetalas när slutbesiktning av skyddsrummet har ägt rum.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad.

Vad i denna paragraf sägs om uppförande av ny anläggning eller byggnad skall även gälla tillbyggnad eller sådan genomgripande ombyggnad som avses i 32 § av befintlig anläggning eller byggnad.

3 mom. Den som äger anläggning eller byggnad i vilken skyddsrum har anordnats enligt 40 § 1 mom. c) eller 54 § andra stycket är skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet. Ägaren är berättigad till skälig ersättning av statsmedel för detta enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

² Senaste lydelse 1978:782

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

55 a §

Om skyddsrum anordnas inom skyddsrumsort i annat fall än som avses i 40 eller 53 § kan bidrag av statsmedel utgå om kommunen vid prövning finner att skyddsrummets anordnande är angeläget och att medel finns tillgängliga.

Bidrag utgår per plats med ett grundbelopp som motsvarar genomsnittlig ersättning för att anordna en skyddsrumsp plats i motsvarande byggnadstyp i riket. Vid bestämmande av bidraget skall grundbeloppet anpassas till kostnadsläget i skyddsrumsorten vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning enligt grunder som regeringen bestämmer.

Bidraget bestäms av länsstyrelsen och utbetalas när skyddsrummet är slutbesiktigat och godkänt.

Den som äger anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats enligt första stycket, är skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning.

Denna lag träder i kraft....

Förslag till

Förordning om ändring i skyddsrumsförordningen (1979:90)

Regeringen föreskriver i fråga om skyddsrumsförordningen (1979:90) dels att 4, 6, 16, 17, 20, 22, 27 och 30 §§ skall ha nedan angivna lydelse, dels att i förordningen skall införas tre nya paragrafer, 18a, 26a och 26b §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Skyddsrumspanen skall innehålla uppgifter om skyddsrumsortens indelning i skyddsrumsområden.

Om kommunen har bestämt att undantag från skyldighet att göra anmälan enligt 32 § civilförsvarslagen (1960:74) skall gälla för vissa delar av skyddsrumsorten skall detta anges i skyddsrumspanen.

6 §

Skyddsrumspanen gäller inte förrän länsstyrelsen fastställt planen i fråga om

Skyddsrumspanen gäller inte förrän länsstyrelsen fastställt planen i fråga om skyddsrumsortens gränser.

1. skyddsrumsortens gränser,
2. indelning av orten i skyddsrumsområden,
3. det totala behovet av skyddsrumspplatser i varje skyddsrumsområde.

16 §

Närmare föreskrifter om skyddsrummens utrustning meddelas av civilförsvarsstyrelsen.

Närmare föreskrifter om skyddsrummens *utformning*, utrustning och *fredsanvändning* meddelas av civilförsvarsstyrelsen.

17 §

Anmälan enligt 32 § civilförsvarslagen (1960:74) skall vara *skriftlig*. Den skall innehålla de uppgifter som kommunen behöver för att kunna bedöma behovet och lämpligheten av att anordna skyddsrum i anläggningen eller byggnaden.

Anmälan enligt 32 § civilförsvarslagen (1960:74) skall innehålla de uppgifter som kommunen behöver för att kunna bedöma behovet och lämpligheten att anordna skyddsrum i anläggningen eller byggnaden. *Om kommunen begär det skall anmälan vara skriftlig.*

Kommunen skall för anmälan tillhandahålla blanketter enligt formulär som fastställs av civilförsvarsstyrelsen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 a §

Den som vill bygga skyddsrum som avses i 55 a § civilförsvarslagen (1960:74) skall ansöka om detta hos kommunen är skyldig att lämna den sökande besked huruvida han kan få bidrag av statsmedel för skyddsrummet och, om så är fallet, hur stort detta kan bli.

20 §

Ansökan om ersättning enligt 53 och 55 §§ civilförsvarslagen (1960:74) görs hos länsstyrelsen. Till ansökningen skall slutbesiktningsbesivet fogas.

Ansökan om ersättning enligt 53 § 1 mom. och 55 § civilförsvarslagen (1960:74) görs hos länsstyrelsen. Till ansökningen skall slutbesiktningsbesivet fogas.

Ersättningen betalas ut av civilförsvarsstyrelsen enligt länsstyrelsens beslut.

22 §

För ett skyddsrum som i sin helhet eller i väsentliga delar har anordnats på sätt som anges i följande tabell utgår tillägg till grundbeloppet med belopp enligt tabellen.

Anordningssätt - - -

Skyddsrum i sådan lokal som är avsedd att användas för stadigvarande vistelse och som utförts enligt bestämmelser i Svensk Byggnorm, skolöverstyrelsens anvisningar för skolor, socialstyrelsens anvisningar för förskola/fritidshem eller arbetarskyddsstyrelsens anvisningar - - -

Skyddsrum i sådan lokal som på grund av fredsanvändningen är försedd med en öppning eller flera öppningar där varje öppning har en minsta yta av 4 m² - - -

Anordningssätt - - -

Skyddsrum i sådan lokal som i fredstid är avsedd att användas för stadigvarande vistelse och därför utförs med fler öppningar för fönster, dörrar och ventilations-system än dem som behövs för skyddsrumsfunktionen enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum. Öppningar för vilka ersättning utgår särskilt enligt nästa punkt medräknas därvid inte - - -

Skyddsrum i sådan lokal som på grund av fredsanvändningen är försedd med minst en öppning som är 4 m² eller större - - -

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 § (forts)

Anordningssätt- - -

Anordningssätt- - -

Skyddsrum i en anläggning eller en byggnad med flera än fyra våningar ovanför skyddsrummet- -

Skyddsrum i en anläggning eller en byggnad som inte är uppförd på berg, sprängbotten, fyllning av sprängsten eller på grus eller fast lagrad sand med större grundläggningsdjup än 1 meter under den marknivå som omger skyddsrummet, dvs byggnad som hänförs till huvudfall 2 - 4 enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum - - -

Skyddsrum i en anläggning eller en byggnad med flera än fyra våningar ovanför skyddsrummet eller som av annat skäl har dimensionerats för en motsvarande raslast enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum - - -

Skyddsrum med en golvkonstruktion som inte vilar direkt på berg, på sprängbotten, på fyllning av sprängsten eller på grus, fast lagrad grov- och mellansand eller på fyllning av friktionsjord med större grundläggningsdjup än 1 meter under den marknivå som omger skyddsrummet, dvs byggnad som hänförs till huvudfall 2 - 4 enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum - - -

26 a §

Ansökan om ersättning enligt 53 § 3 mom. civilförsvarslagen (1960:74) görs hos länsstyrelsen. Till ansökan skall slutbesiktningsbeviset fogas.

Ersättningen betalas ut av civilförsvarsstyrelsen efter länsstyrelsens beslut.

26 b §

Ansökan om bidrag enligt 55 a § civilförsvarslagen (1960:74) görs hos länsstyrelsen. Till ansökan skall slutbesiktningsbeviset fogas.

Bidraget betalas ut av civilförsvarsstyrelsen efter länsstyrelsens beslut.

Bidraget utgår med ett grundbelopp om 1 600 kronor per skyddsrumspäls.

Beloppet skall anpassas till kostnadsläget enligt de grunder som anges i 23 - 25 §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §¹

Ansökan om ersättning för kostnader som kommunen har haft för skyddsrum och andra åtgärder enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen (1960:74) görs hos länsstyrelsen. Till ansökningsbeviset fogas.

Ansökan om ersättning för kostnader som kommunen har haft för skyddsrum och andra åtgärder enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen (1960:74) görs hos länsstyrelsen. *Detsamma gäller för den som har vidtagit åtgärd i stället för kommunen enligt 54 § andra stycket civilförsvarslagen. Till ansökningsbeviset fogas.*

Ersättningen bestäms och betalas ut av civilförsvarsstyrelsen.

30 §²

Kommunen kan få förskott på ersättning som avses i 27 § om den

Den ersättningsberättigade kan få förskott på ersättning som avses i 27 § om den ersättningsberättigade

1. på grund av likviditetssvårigheter inte kan utföra arbete som är lämpligt med hänsyn till konjunktursituationen,
2. med hänsyn till särskilda omständigheter inte har kunnat planera för finansieringen av arbetet.

Denna förordning träder i kraft.....

¹ Senaste lydelse 1980:144

² Senaste lydelse 1980:144

Förslag till

Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen
(1974:946)

Regeringen föreskriver att 8 och 17 §§ bostadsfinansieringsförordningen (1974:946) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Bostadslån för ombyggnad får, om inte något annat följer av 9 §, lämnas under förutsättning att

1. ombyggnaden inte är av endast ringa omfattning,
2. ombyggnaden medför en väsentlig ökning av bostadsvärdet,
3. ombyggnadskostnaden är skälig med hänsyn till arbetenas art och omfattning och till husets återstående användningstid,
4. bostadslägenheterna genom ombyggnaden får en standard som inte är lägre än den som följer av bestämmelserna om lägsta godtagbara standard i 2 b § bostadssaneringslagen (1973:531),
5. bostadslägenheternas standard efter ombyggnaden inte väsentligt överstiger normal standard i nyproducerade lägenheter.

Om lånet avser en sådan ombyggnad av småhus som innebär en ökning av bostadsutrymmena, skall förutsättningen enligt första stycket 2 anses uppfyllt endast om ökningen medför att huset kompletteras med sådana normala bostadsfunktioner som saknas eller som med hänsyn till att sökande har stort hushåll eller av andra skäl är uppenbart otillräckliga.

Förutsättningen enligt första stycket 2 skall anses uppfyllt om ombyggnaden innefattar anordnande av skyddsrum enligt av kommunen lämnat skyddsruksbesked som avses i 32 § civilförsvarslagen (1960:74).

Förutsättningen enligt första stycket 4 skall anses uppfyllt, om lånet avser en ombyggnad, för vilken byggnadslov har beviljats, eller en ombyggnad som sker i enlighet med upprustningsåtgärder enligt 2 § första stycket bostadssaneringslagen.

Första stycket 4 gäller ej om lånet avser ett småhus och låneunderlaget är högst 25 000 kronor.

För sådana arbeten som utgör löpande underhåll lämnas lån endast om arbetena är direkt föranladda av ombyggnaden.

1 Förordningen omtryckt 1980:329

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Bostadslån för nybyggnad av småhus utgår ej om summan av de belopp som beräknas enligt 4 - 6 och 10 §§ förordningen (1978:384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån överstiger 197 000 kronor för enfamiljshus eller för någon av lägenheterna i tvåfamiljshus. Beräkningen skall dock ej omfatta kostnad för

anläggning för värme och varmvatten,
engångsavgift för elektrisk energi,
annan energibesparande åtgärd än sådan som kan föreskrivas med stöd av 44 a § byggnadsstadgan (1959:612),
sådan åtgärd i område med samlad äldre bebyggelse som beror på trång arbetsplats, förstärkning mot angränsande hus eller gata eller särskild utformning av hus med hänsyn till bebyggelsemiljön.

Vid beräkning enligt första stycket skall vidare bortses från kostnad utöver den som vid beräkning av låneunderlaget för yttervägg och yttertak upptas för enklaste utförande. I fråga om värmeisolering skall därvid tillämpas de värden som i Svensk byggnorm anges för klimatzon III och IV.

Högre belopp än som anges i första stycket får godtas om lånesökanden behöver särskilt stor bostadsyta på grund av att

1. sökanden har stort hushåll,
2. medlem av hushållet är handikappad eller av annan orsak behöver särskild vård,
3. medlem av hushållet behöver särskilt arbetsrum i lägenheten för förvärvsverksamhet eller offentligt uppdrag eller
4. lägenheten är avsedd till bostad åt lantbrukare.
3. medlem av hushållet behöver särskilt arbetsrum i lägenheten för förvärvsverksamhet eller offentligt uppdrag,
4. lägenheten är avsedd till bostad åt lantbrukare eller
5. sökanden skall anordna skyddsrum enligt av kommunen lämnat skyddsrumsbesked som avses i 32 § civilförsvarslagen (1960:74).

Denna förordning träder i kraft....

1

INLEDNING

Det nuvarande skyddsrumssystemet infördes med början den 1 juli 1978. I olika sammanhang har bl a påtalats att bestämmelserna i 32 och 33 §§ civilförsvarslagen (1960:74) medför onödig byråkrati vid handläggning av skyddsrumsförordningar. Vidare har framförts att vissa oklarheter råder i fråga om skyddsrumsskydd i småhusområden. Av denna anledning har skyddsrumsutredningen i tilläggsdirektiv fått i uppgift att under utredningsarbetet fortlöpande följa upp det nya skyddsrumssystemets tillämpning och om så behövs lämna förslag till förenklingar och andra förbättringar av systemet.

Civilförsvarsstyrelsen har sedan nuvarande skyddsrumssystem började tillämpas haft anledning att successivt arbeta med tillämpningsbestämmelser, administrativa rutiner och datorsystem i anslutning till detta. Regler om statlig ersättning för skyddsrumsskydd fastställdes i mars 1979 och skyddsrumsförordningen ändrades i maj 1980. En ny utgåva av "Skyddsrum - Produktionsbestämmelser" har getts ut i januari 1981. Under detta arbete har vissa förenklingar och förbättringar inarbetats i olika delar av skyddsrumssystemet.

Några av de önskvärda förenklingarna eller förbättringarna är emellertid av sådan principiell karaktär att de inte kan genomföras utan ändring i lag eller förordning. Vissa förslag till sådana ändringar är ägnade att underlätta tillämpningen av nuvarande system. Andra förslag är avsedda att öppna möjligheter för nya idéer och tankar vad avser skyddet för befolkningen. Förslag till sådana förenklingar och förbättringar redovisas i det följande. Varje avsnitt med förslag till ändring inleds med en kort sammanfattning av förslaget.

- 2 SKYDDSRUM I SAMBAND MED UPPFÖRANDE AV NY
ANLÄGGNING ELLER BYGGNAD
- 2.1 Anmälan om avsikt att uppföra ny anläggning
eller byggnad

Förslag till ändring

Byggnadsobjekt, som på grund av storlek, utförande eller dylikt är uppenbart oförenligt med skyddsrumsbbyg-
gande, föreslås ej omfattas av anmälningssplikten
enligt 32 § civilförsvarslagen. Vidare föreslås kommu-
nen få rätt att bestämma att anmälan inte heller
behöver göras för byggnadsobjekt, som med hänsyn till
riskerna för skadegörelse under krig och kostnaderna
för att anordna skyddsrum, eller behovet av skydds-
rumsplatser är olämpligt eller onödigt att förse med
skyddsrum.

Det föreslås ankomma på civilförsvarsstyrelsen att ut-
färda närmare föreskrifter härom.

Bakgrund

Skyddsrumsorter är sådana tätorter eller platser som
bedöms kunna bli särskilt utsatta vid stridshandlingar
eller hot om skadegörelse. Vilka orter som skall vara
skyddsrumsorter har fastställts av regeringen och
kungjorts i skyddsrumsförordningen (1979:90). Varje
skyddsrumsort har avgränsats efter riktlinjer som
finns i civilförsvarsstyrelsens publikation 6.03-27F
"Skyddsrum - Planeringsbestämmelser".

För att ge kommunerna en möjlighet att styra produk-
tionen av skyddsrum infördes år 1975 i 32 § civilför-
svarslagen en skyldighet för den som avser att uppföra
en ny anläggning eller byggnad inom skyddsrumsort att
anmäla detta till kommunen. Skyldigheten gäller även
vid tillbyggnad av befintlig anläggning eller byggnad.
I 17 § skyddsrumsförordningen föreskrivs att sådan
anmälan skall vara skriftlig. Något undantag för t ex
mindre nya byggnader eller tillbyggnader finns inte i
lagen.

Vid en enkät som skyddsrumsutredningen lät göra hösten
1980 framkom att kommunerna överslagsmässigt bedömde
att under år 1979 anmälan inte hade inlämnats för
ungefär hälften av det totala antalet objekt som var
anmälningsspliktiga enligt lagen. Orsakerna härtill var
att dessa nya byggnader eller tillbyggnader var så små
att det var uppenbart att skyddsrum inte skulle anord-
nas i samband med dessa och att systemet 1979 var så
nytt att kunskap om detta ännu inte trängt ut överallt.
Totalt inlämnades trots detta ca 10 000 anmälningar
dessa år. Av dessa resulterade ca 9 000 i besked att
skyddsrum inte behövde anordnas.

Av gjorda anmälningar ledde alltså endast ca 10 % till besked att skyddsrum skulle byggas. Den huvudsakliga anledningen till bortfallet var att det ansågs tekniskt eller ekonomiskt orimligt att anordna skyddsrum i byggnadsobjekten. Detta framgår av promemorian Ds FÖ 1980:7 "Befolkningens skydd i krig" (sid 68).

Motiv för ändring

Skyldigheten att göra anmälan vid mindre byggnadsobjekt som rimligen inte kan medföra skyddsrumsbymnads-skyldighet medför onödigt arbete både för den byggande och kommunen. Det finns därför anledning att se över reglerna om i vilka fall anmälan behöver göras.

Objekt som på grund av sin storlek, sitt utförande e d är uppenbart oförenligt med skyddsrumsbymnads.

Genom en ändring i byggnadsstadgan genomfördes den 1 januari 1980 vissa förenklingar i bestämmelserna om byggnadslov.

Beträffande en bostadsbymnads med högst två bostadslägenheter eller en bymnads av annat slag som hör till en sådan bostadsbymnads behövs enligt 54 § 2 mom byggnadsstadgan numera inte byggnadslov för bl a följande åtgärder:

- Anordnande av skärmtak i anslutning till bostadsbymnadsen om skärmtaket inte är större än 12 m²
- Uppförande av högst två uthus eller andra liknande fristående bymnader med en sammanlagd byggnadsarea som inte är större än 10 m² och som inte är avsedda som bostad.

Eftersom anordnandet av sådant skärmtak som anges i första punkten och uppförande av sådana bymnader som anges i andra punkten är att betrakta som tillbymnads respektive uppförande av ny bymnads är dessa åtgärder anmälningspliktiga enligt 32 § civilförsvarslagen.

Ingen av de nämnda åtgärderna kan dock rimligen medföra att skyddsrum skall anordnas. Ändringen i byggnadsstadgan bör därför följas upp genom en ändring i civilförsvarslagen.

Det finns även bymnader för vilka byggnadslov erfordras utan att skyddsrum kan komma i fråga. Skyddsrum bör t ex normalt inrymma minst 50 till 60 platser eftersom kostnaden per plats annars blir orimligt hög. Ett skyddsrum med 50 platser har en bruksarea av ca 40 m². Det bör därför inte ställas krav på anmälan för en ny bymnads eller tillbymnads som har mindre bruksarea än 40 m². Eftersom den tekniska utvecklingen kan möjliggöra en ekonomisk produktion av mindre skyddsrum

i framtiden bör gränsen för undantag inte fastställas i lag eller förordning utan i tillämpningsbestämmelser av civilförsvarsstyrelsen. Genom ett sådant förfarande kan reglerna härom på ett smidigt sätt följa den tekniska utvecklingen.

I vissa fall kan dock både byggherre och kommun ha intresse av att skyddsrum tillkommer vid en sådan mindre ny- eller tillbyggnad som avses ovan. Man kan t ex inrymma skyddsrum vid nybyggnad av friliggande garage. Anmälan bör då kunna få göras och besked om att skyddsrum skall anordnas lämnas om kommunen och den byggande är överens om detta.

Det finns även andra skäl för att undanta alltför små nya byggnader eller tillbyggnader från skyldigheten att göra anmälan. Om kostnaden för en planerad ny byggnad eller tillbyggnad är alltför liten kan en skyldighet att bygga skyddsrum där innebära ett ekonomiskt risktagande och finansieringsproblem som inte står i rimlig proportion till kostnaden för den ursprungligen planerade nya byggnaden eller tillbyggnaden.

Anläggning eller byggnad där skyddsrum byggande med hänsyn till bedömningar av riskerna för skadegörelse under krig och kostnaderna för att anordna skyddsrum eller behovet av skyddsrumspatser är uppenbart olämpligt eller onödigt.

Det är i princip angeläget att tillgodose det behov av skyddsrum som redovisas i skyddsrumspanerna. Trots detta kan det av olika skäl inom en skyddsrumsort finnas nya byggnader där kommunen av olika skäl avstår från att begära att skyddsrum skall byggas även om tillfälle ges. I sådana fall bör det inte vara nödvändigt att göra anmälan. Undantag från skyldigheten att göra anmälan bör i sådant fall ses som ett generellt förhandsbesked från kommunen att skyddsrum inte behöver anordnas. Skälen för en dylik undantagsbestämmelse belyses i det följande.

I vissa områden i en skyddsrumsort kan det vara så att risken för att bli utsatt för skadegörelse kan antas vara mindre än i övriga delar av orten samtidigt som kostnaderna för att anordna skyddsrum är betydligt högre. Detta kan innebära att man bör överväga att undanta sådana områden från skyddsrum byggande. Tillgängliga medel kan i sådana fall troligen användas bättre genom bristtäckning i högriskområden. En anmälan om avsikt att uppföra ny anläggning eller byggnad i sådana områden skulle därför i regel leda till ett besked att skyddsrum inte behöver anordnas. Då kan det bli av administrativa skäl vara lämpligt att lämna ett generellt undantag från skyldigheten att göra anmälan. Undantagsbestämmelsen skulle t ex kunna kopplas till småhusbebyggelse inom ett visst område men inte gälla flerbostadshus, skolor eller annan tyngre bebyggelse. Det är dock inte utredningens mening att småhusområden generellt skall undantas från skyddsrum byggande.

Andra objekt för vilka generellt undantag bör kunna komma i fråga från skyldigheten att göra ifrågavarande anmälan är objekt inom områden med överskott på skyddsrumspplatser. Ett generellt undantag för visst angivet slag av bebyggelse skulle också kunna utnyttjas för område där behovet av skyddsrum kommer att täckas i samband med planerad kommunal eller statlig bebyggelse. Det kan t ex gälla exploateringsområde där kommunen planerar att uppföra skolor och daghem i vilka skyddsrummen lämpligen kan anordnas. Här är det inte nödvändigt att andra byggherrar gör anmälan.

Det kan också vara så att vissa områden inte kan komma i fråga för skyddsrumbyggande på grund av geotekniska eller andra omständigheter. Även för objekt i sådana områden bör kommunen kunna medge undantag från skyldigheten att göra anmälan.

Undantag som här avses från skyldigheten att göra anmälan för vissa delar av skyddsrumsorten skall anges i skyddsrumspanen och kan delges de planerade byggnadernas ägare genom hänvisning till skyddsrumspanen i områdesplan, i beskrivning till stadsplan eller på nybyggnadskarta. Överallt där undantag från skyldigheten att göra anmälan inte är klart utsagd föreligger givetvis sådan skyldighet.

Formella krav på anmälan

För bebyggelse som inte undantagits från anmälnings-skyldighet bör anmälan i allmänhet göras skriftligt och innehålla de uppgifter kommunen behöver för sin prövning. För att uppnå en smidig tillämpning av skyddsrumssystemet bör det emellertid vara möjligt för kommunen att i vissa situationer medge att anmälan görs muntligt. Om det därvid är uppenbart att skyddsrum behöver anordnas i byggnaden eller om det föreligger tveksamhet därom skall byggherren anmodas att göra en skriftlig anmälan. I annat fall kan kommunens tjänsteman ge muntligt besked om att skyddsrum inte behöver anordnas i byggnaden. Ett sådant besked bör omgående bekräftas skriftligt för att inte missförstånd skall uppstå om vilka uppgifter som lämnats.

Trots den informationsverksamhet som skett kan det dock fortfarande förekomma att vissa byggherrar ansöker om byggnadslov utan att de har gjort erforderlig anmälan och fått skyddsrumsbeked. I sådana fall bör det vara möjligt för kommunen att betrakta ansökan om byggnadslov även som en anmälan och pröva skyddsrumfrågan i samband med prövningen av ansökan om byggnadslov. Om kommunen vid denna prövning finner att skyddsrum skall anordnas så skall skyddsrumsbeked lämnas vilket kan medföra att del av byggnaden måste projekteras om. Då skyddsrum inte behöver anordnas kan byggnadslov också anses utgöra skyddsrumsbeked.

Konsekvenser av föreslagna ändringar

En viss risk kan finnas för att fördelaktiga tillfällen till skyddsrumsb byggande går förlorade genom begränsningen i anmälningsskyldigheten. Denna risk är dock liten i förhållande till de administrativa fördelar som vinnas. Kommunerna har i allmänhet också en så god överblick över byggverksamheten inom skyddsrumsorterna att de vid behov på ett tillräckligt tidigt stadium bör kunna ta initiativ till att anmälan görs.

De nu föreslagna ändringarna kommer att medföra att antalet anmälningar till kommunerna minskar väsentligt.

Det är viktigt att skilja mellan skyldigheten att göra anmälan och skyldigheten att i vissa fall bygga skyddsrum. Även i områden där anmälningsskyldigheten tagits bort kan kommunen på olika sätt ta initiativ till att skyddsrumsbesked lämnas och skyddsrum anordnas, t ex i samband med upplåtelse av mark.

Behov av ändringar i lag och förordning

I 32 § civilförsvarslagen föreslås införas en ny bestämmelse med innebörden att anmälan inte behöver göras för anläggning eller byggnad, som är uppenbart oförenlig med skyddsrumsb byggande. Vidare bör kommun ges rätt att befria från anmälningsskyldigheten i vissa fall. Den befogenheten bör finnas i fråga om byggnadsföretag som med hänsyn till riskerna för skadegörelse under krig, kostnaderna för att anordna skyddsrum eller behovet av skyddsrumspplatser är olämpligt eller onödigt att förse med skyddsrum. Civilförsvarslagens 33 § sista stycket föreslås också ändrad så att byggnadslov inte kan meddelas utan att skyddsrumsförordningen dessförinnan prövats.

I 4 § skyddsrumsförordningen föreslås ett tillägg om att då kommunen bestämmer att anmälan inte behöver göras för del av kommunen skall detta anges i skyddsrumspanen. Kravet i 17 § skyddsrumsförordningen på att anmälan skall vara skriftlig föreslås utgå. Kommunen bör dock ha möjlighet att begära att anmälan skall göras skriftligt.

Närmare föreskrifter som reglerar vilka typer av objekt som är oförenliga med skyddsrumsb byggande samt regler för när kommun kan få medge undantag från skyldigheten att göra anmälan bör meddelas av civilförsvarsstyrelsen. De bör inarbetas i civilförsvarsstyrelsens publikation "Skyddsrum - Produktionsbestämmelser". I dessa bör också tas in en föreskrift om att skyddsrumsbesked som lämnas muntligt skall bekräftas skriftligt.

2.2 Anordnande av skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad

Förslag till ändring

Sådan genomgripande ombyggnad som möjliggör skyddsrumsbbyggande föreslås jämföras med uppförande av ny anläggning eller byggnad vad beträffar skyldighet att göra anmälan och att anordna skyddsrum.

Bakgrund

Det stora flertalet skyddsrum tillkommer i dag i samband med att nya anläggningar eller byggnader uppföras.

Skyddsrum kan också anordnas antingen i befintliga byggnader eller på gata, torg, park eller annan allmän plats. Enligt 40 § 1 mom. ankommer det på kommunen att anordna sådana skyddsrum. Enligt 54 § andra stycket får länsstyrelsen medge att byggnadens ägare får anordna ett sådant skyddsrum i stället för kommunen. Ersättning utgår i båda fallen för verkliga, skäliga kostnader.

Motiv för ändring

I många av våra stads kärnor finns det stor brist på skyddsrumspplatser. I 14 av våra största städers innerområden har det t ex under perioden 1957 till 1975 rätt dispens från skyldigheten att anordna skyddsrum. I sådana områden fordras särskilda insatser om man inom överskådlig tid skall kunna komma till rätta med bristen på skyddsrumspplatser.

Att anordna skyddsrum i befintliga byggnader som inte tillhör kommunen är i dag såväl tekniskt som juridiskt komplicerat. Ett avtal måste upprättas i varje särskilt fall mellan byggnadens ägare och kommunen.

En inte ringa del av byggnadsverksamheten under 1980-talet kommer sannolikt att bestå av ombyggnad av äldre byggnader. I många fall är bara skalet efter den gamla byggnaden kvar efter ombyggnaden.

I samband med sådana byggnadsföretag kan det ofta vara möjligt att komplettera byggnaden med ett skyddsrum. En förutsättning är emellertid att bestämmelserna om anmälan och besked görs tillämpliga i sammanhanget. Civilförsvarslagens 33, 53 och 55 §§ skulle då bli gällande också för dessa byggnadsprojekt. En annan förutsättning är att ombyggnaden är tillräckligt omfattande.

55 § innehåller bestämmelser om beräkning av ersättning. Kostnaden för att anordna skyddsrum i samband med ombyggnad blir i allmänhet högre än kostnaden för att anordna skyddsrum i samband med uppförande av ny anläggning eller byggnad. Sjunde stycket i 55 § torde därför bli tillämpligt. Enligt detta får ersättningen bestämmas till högre belopp om tillämpningen av normala ersättningsregler med hänsyn till skyddsrummets utförande leder till att ersättningen blir uppenbart obillig för den ersättningsberättigade. Emellertid kan det vara svårt att urskilja vilka kostnader som är att hänföra till skyddsrummet och vilka kostnader som avser kringliggande utrymmen. Det torde alltså även i dessa fall vara lämpligt att bestämma ersättningens storlek med hjälp av schabloner på liknande sätt som ersättningen för skyddsrum som anordnas i samband med uppförande av ny byggnad. Schablonerna bör vara så utformade att de som åläggs att anordna skyddsrum inte systematiskt tjänar på detta men heller inte belastas. Schablonerna bör, efter kompletterande kostnadsutredningar kunna fastställas av civilförsvarsstyrelsen med stöd av 26 § skyddsrumsförordningen.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att kommunerna kommer att få bättre möjligheter än nu att genomföra skyddsrumspanerna i den omfattning som tillgängliga medel och övriga omständigheter medger.

Handläggningsgången blir också enklare än om man, som nu är fallet, måste tillämpa 40 § 1 mom. c) eller 54 § andra stycket för dessa byggnadsföretag.

Behov av ändringar i lag och förordning

32 § sista stycket i civilförsvarslagen föreslås kompletterad med en bestämmelse som jämställer sådan genomgripande ombyggnad att möjlighet ges att åstadkomma skyddsrum i anläggningen eller byggnaden med uppförande av ny anläggning eller byggnad. I 53 § föreslås ett tillägg så att dess bestämmelser blir tillämpliga.

Skyddsrumsförordningen behöver inte ändras.

Tillämpningsbestämmelser bör ges ut av civilförsvarsstyrelsen i Skyddsrum - Produktionsbestämmelser. Bl a måste begreppet "sådan genomgripande ombyggnad att möjlighet ges att kunna anordna skyddsrum i anläggningen eller byggnaden" definieras.

2.3 Schabloner för beräkning av ersättning för
anordnande av skyddsrum

Förslag till ändring

Reglerna i 22 § skyddsrumsförordningen föreslås förtydligas så att tveksamhet inte skall behöva uppstå om tillägg till grundbeloppet skall utgå eller inte.

Bakgrund

För anordnande av skyddsrum utgår ersättning av statsmedel enligt 53 och 55 § civilförsvarslagen. Ersättningen är beräknad för att täcka kostnader för förstärkning av byggnadsstomme samt anskaffning och iordningställande av särskilda dörrar och karmar, luckor och andra tillslutningsanordningar, ventilationssystem, gasfång och annan särskild utrustning samt reservutgångar. Ersättning utgår även för vård och underhåll av skyddsrummet.

Ersättningsschablonerna för skyddsrumsb byggande är utformade med målsättningen att byggherrar inte skall ekonomiskt belastas extra men inte heller systematiskt tjäna på skyddsrumsfunktionen om de åläggs att anordna skyddsrum. Reglerna skall främja en god fredsanvändning av skyddsrummet samtidigt som de skall vara enkla att tillämpa.

Dessa grunder återfinns i prop 1975:21 (sid 127 f) och i 1975 års skyddsrumsutrednings betänkande "Normalkostnad för skyddsrum" Ds Fö 1977:1 (sid 62 f). Riksdagens ställningstagande återfinns i prop 1978/79:1 om ersättning för anordnande av skyddsrum m m.

Den utredning där ovanstående riktlinjer har tillämpats och som ligger till grund för beloppen i skyddsrumsförordningen finns redovisad i civilförsvarsstyrelsens publikation 6.03-45F "Vad kostar skyddsrummet".

Ersättningens storlek beräknas med hjälp av ett grundbelopp och tillägg till grundbeloppet.

Tillägg till grundbeloppet kan utgå för kostnader som erfordras för att skyddsrummet under fredstid skall kunna användas för annat än skyddsrumssändamål. Sådana kostnader kan avse särskilda anordningar för att tillsluta dörrar, fönster och andra öppningar. Tillägg kan också utgå för kostnader för särskilda åtgärder som vidtas för förstärkningar mot ras eller på grund av särskilt besvärliga grundläggningsförhållanden.

Motiv för ändring

Tillägg för skyddsrum i lokal som är avsedd att användas för stadigvarande vistelse

Nuvarande skrivning i 22 § skyddsrumsförordningen anger att tillägg kan utgå för skyddsrum i sådan lokal som är avsedd att användas för stadigvarande vistelse och som utförts enligt bestämmelser i Svensk Byggnorm, skolöverstyrelsens anvisningar för skolor, socialstyrelsens anvisningar för förskola/fritidshem eller arbetarskyddsstyrelsens anvisningar.

Skrivningen har lett till att vissa byggherrar anser att de har uppfyllt dessa krav och kanske även fått skyddsrummet godkänt av arbetarskyddsstyrelsen som arbetslokal utan att särskilda åtgärder har vidtagits för att lokalen skall användas för stadigvarande vistelse. I dessa fall har man inte haft några extra kostnader för att t ex anordna fönster men likväl yrkat på att tillägg skall utgå. Det kan även vara så att avsevärda åtgärder har vidtagits för att utrymmet skall få en god fredsanvändning, t ex insättande av minikök, skåpinredning, akustikplattor i taket. Sådana åtgärder skulle emellertid ha behövt vidtagas även om utrymmet inte hade varit skyddsrum och kan därför inte anses orsaka skyddsrumsmärkostnader. De bör därför inte berättiga till tillägg.

Texten i 22 § skyddsrumsförordningen föreslås ändrad så att man på ett entydigare sätt kan bestämma när tillägg kan utgå. Tillägg bör utgå för skyddsrum som i fredstid skall användas för stadigvarande vistelse och därför utförs med fler öppningar för fönster, dörrar och ventilationssystem än dem som behövs för skyddsrumsfunktionen enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum. Tveksamhet skall inte behöva uppstå om tillägget utgår eller inte.

Civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser anger att skyddsrum skall ha en ingångsdörr och en eller två reservutgångar. För ett skyddsrum på 120 platser beräknas tillägget räcka till ungefär en dörr och fyra öppningar för fönster. För att tillägg skall utgå bör krävas att man haft minst halva denna kostnad dvs anordnat en extra dörr och en extra öppning för fönster eller tre extra öppningar för fönster utöver de öppningar som de tekniska bestämmelserna föreskriver för skyddsrumsfunktionen. För mindre eller större skyddsrum justeras gränsen i proportion till antalet skyddsrumspatser.

Dörr eller fönster som berättigar till ersättning enligt nedanstående punkt "Tillägg för stor öppning" skall inte medräknas i antalet öppningar enligt ovan.

Tillägg för stor öppning

I nuvarande skyddsrumsförordning anges att tillägg kan utgå för skyddsrum i sådan lokal som på grund av fredsanvändningen är försedd med en öppning eller flera öppningar där varje öppning har en minsta yta av 4 m².

Skyddsrum är emellertid alltid försedda med någon öppning som är mindre än 4 m², t ex reservutgången. Förordningen föreslås därför ändrad så att tillägg kan utgå om det finns minst en öppning i skyddsrummet som har en yta som är större än 4 m².

Kravet på en öppning som är större än 4 m² medför att skyddsrum måste vara försett med antingen dubbeldörrar av typ NSDD 191 eller NSDD 243 eller skjutbart vägg-element för att berättiga till tillägg. Det finns ytterligare en typ av dubbeldörrar, NSDD 190, som inte uppfyller kravet på 4 m² och således inte berättigar till tillägg. Den är också mindre och billigare än de båda tidigare nämnda.

I prop 1978/79:1 motiveras den större öppningen med krav på framkomlighet med bil eller truck. I skyddsrumsförordningen har detta utvidgats till att avse alla de fall där stor öppning anordnas på grund av skyddsrummets fredsanvändning. Öppningen får således under fredstid föras med stora fönster. Huvudsaken är att skyddsrummet kan ställas i ordning på 48 timmar. Sådant fönsterparti får naturligtvis inte medräknas som ersättningsgrundande också för ovan nämnda tillägg för stadigvarande vistelse.

Tillägg för stor öppning bör liksom nu bara kunna utgå en gång för varje skyddsrum.

Tillägg för dimensionering mot raslast

Tillägg utgår för närvarande för skyddsrum i en byggnad med fler än fyra våningar ovanför skyddsrummet. Enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser måste emellertid skyddsrum dimensioneras för att klara stora raslaster även i andra fall, t ex om skyddsrummet ligger bredvid en hög byggnad eller under traverser i en industrihall. Även i dessa fall föreslås nu att tillägg skall kunna utgå.

Fyra våningar ovanför skyddsrummet innebär vanligtvis en raslast av omkring 50 kN/m² eller dubbelt så mycket som vapenlasten enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser. Raslasten är således dimensionerande för takplattan även vid vissa lägre byggnader men de åtgärder som då behöver vidtagas är vanligen så begränsade att de inte bör berättiga till tillägg.

Om inte hela takplattan behöver dimensioneras mot ras enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser bör krävas att åtminstone hälften av plattan är dimensionerad för att tåla minst 50 kN/m^2 för att berättiga till tillägg.

Tillägg bör bara utgå för hela skyddsrummet och inte del av detta.

Tillägg för dyrare grundläggning

Tillägg för grundläggning kan utgå i de fall skyddsrummets grundläggning hänförs till huvudfall 2-4 enligt civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser.

Föreslagen ändring i 22 § skyddsrumsförordningen innebär ingen ändring i sak utan endast en anpassning av texten till en ny utgåva av tekniska bestämmelser för skyddsrum.

Konsekvenser av föreslagna ändringar

Genom föreslagen skrivning i 22 § skyddsrumsförordningen undanröjs en del oklarheter i nuvarande formulering. Den byggande får härigenom redan på ett tidigt stadium klarhet om den slutliga ersättnings storlek.

Ändringarna bedöms inte komma att medföra ökade kostnader för staten.

Behov av ändringar i lag och förordning

Ändringarna ligger inom ramen för nuvarande lagtext och prop 1978/79:1 om ersättning för anordnande av skyddsrum. Civilförsvarslagen behöver därför inte ändras.

Skyddsrumsförordningens 22 § föreslås ändrad i enlighet med ovanstående.

Motsvarande justering behöver då göras i "Skyddsrum - Produktionsbestämmelser".

2.4 Skyddsrum i småhus

Förslag till ändring

Reglerna för finansiering av småhus i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946 omtryckt 1980:329, senast ändrad 1981:588), BFF, föreslås ändrade dels så att gällande kostnadsgräns för jämförelsebelopp får överskridas för nybyggnad inrymmande skyddsrum, dels så att nu gällande krav på att ombyggnad skall medföra väsentlig ökning av bostadsvärdet skall anses uppfyllt vid tillbyggnad som inrymmer skyddsrum.

Bakgrund

Vid nyproduktion av styckebyggda småhus eller vid tillbyggnader inom äldre villaområden har skyddsrum hittills anordnats endast i begränsad omfattning. Flera faktorer har bidragit till detta förhållande, bl a begränsade ekonomiska ramar för skyddsrumsb byggande och svårighet att erhålla statliga bostadslån för småhus som inrymmer skyddsrum.

Motiv

Överskridande av kostnadsgräns för jämförelsebelopp vid nybyggnad

I BFF fastställs krav på standard och storlek på småhus för att medge statligt bostadslån. Därvid beräknas ett jämförelsebelopp för varje småhus vilket, fränsett vissa undantag, för närvarande inte får överstiga en i 17 § BFF fastställd kostnadsgräns på 197 000 kronor.

Ett skyddsrumsbesked innebär i vissa fall att större primär eller sekundär bruksarea än vad som annars skulle erfordras kan behövas i källare eller markplan. En viss mindre area tas också i anspråk för förvaring i fred av skyddsrumsutrustning såsom fläktaggregat, TC, vattenkär! m m. I vissa fall kan därför jämförelsebeloppet komma att överskrida kostnadsgränsen 197 000 kronor varvid den sökande antingen måste minska bruksarean eller söka finansiera byggandet utan statligt bostadslån. Att kräva skyddsrum under sådana förhållanden upplevs av kommunen och den byggande som orimligt eftersom statligt bostadslån innebär påtagliga ekonomiska fördelar för den byggande.

I bilaga visas exempel på småhus med och utan skyddsrum både när skyddsrummet orsakar problem vad beträffar kostnadsgränsen (ex 3 och 4) och när skyddsrummet inte orsakar problem (ex 1).

Genom att tillåta den byggande att överskrida kostnadsgränsen om han åläggs anordna skyddsrum genom ett kommunalt skyddsrumsbesked underlättas kommunens möjlighet att genomföra skyddsrumspanens intentioner i småhusområden.

Bostadslån för tillbyggnad

Regler för i vilka fall bostadslån kan utgå för tillbyggnad finns i 8 och 9 §§ BFF.

Ett stort antal bostadsområden med småhus saknar skyddsrumsp!atser. Många äldre villaområden har dock vanligtvis stora tomter. På senare tid har därför genom tomtindelning förtätning i bebyggelsen kunnat ske som tillbyggnader eller nybyggnader. Tillbyggnad sker i många fall genom uppförande av garage- eller förrådsbyggnad.

Sådan tillbyggnad skulle vid behov enkelt kunna projekteras med skyddsrum om den är tillräckligt stor. En ändring i BFF så att statligt bostadslån kan utgå vid tillbyggnad i vilket skyddsrum skall anordnas enligt kommunalt skyddsrumsbesked skulle underlätta att skyddsrum tillkommer i dylika områden.

Exempel på garage som är skyddsrum finns i exempel 2 i bilagan.

Konsekvenser av föreslagna ändringar

Kommunala myndigheter kan efter föreslagen ändring lättare uppfylla intentionerna i skyddsrumspanen.

Färre administrativa förvecklingar skulle uppstå vid handläggningen av bostadslåneärenden för småhus som inrymmer skyddsrum.

Låneunderlaget kan tänkas öka med i genomsnitt ca 5 000 kronor för högst 200 småhus per år. Sammantaget innebär detta att låneunderlaget ökar med högst 1 miljon kronor och därmed de statliga bostadslånen med högst 250 000 kronor per år.

Statens ökade kostnader beror på det räntebidrag som utgår på låneunderlaget. Detta blir uppenbarligen tämligen obetydligt.

Behov av ändringar i lag och förordning

Civildörsvarslagen och skyddsrumsförordningen påverkas inte.

BFF föreslås ändras så att gällande kostnadsgräns i 17 § kan få överskridas när skyddsrum skall anordnas i småhus enligt skyddsrumsbesked samt så att kravet i 8 § på att ombyggnad skall medföra väsentlig ökning av bostadsvärdet skall anses uppfyllt vid tillbyggnad som innehåller skyddsrum.

Civildörsvarsstyrelsen bör utforma särskilda anvisningar avseende produktion och freds användning av skyddsrum i småhus.

2.5 Skyddsrum i statliga byggnader

Förslag till ändring

Statlig myndighet föreslås själv få avgöra om finansiering av skyddsrum i statlig byggnad skall ske över civilörsvarsstyrelsens anslag eller över ordinarie anslag för respektive byggnadsföretag.

Bakgrund

Fortifikationsförvaltningen, byggnadsstyrelsen eller i

förekommande fall berörd uppdragsmyndighet (posten, televerket, luftfartsverket etc) skall göra en anmälan till kommunen om avsikt att uppföra en ny anläggning eller byggnad på samma sätt som varje annan byggherre. Kommunen lämnar därefter ett skyddsrumsbesked som anger hur många skyddsrumspplatser som skall anordnas. Detta antal platser kan överstiga behovet för det aktuella byggnadsföretaget och täcka ett behov även för kringliggande byggnader.

Vid upprättande av byggnadsprogram för en statlig byggnad och vid projektering tas skyddsrum med enligt skyddsrumsbeskedet. I redovisningen till regeringen för det aktuella byggnadsföretaget ingår kostnaden för skyddsrummet. Regeringen lämnar därefter medel för byggnadens uppförande. Dessa medel täcker alltså även merkostnaden för skyddsrummet. När ersättningen för skyddsrumsbbyggande uppburits från civilförsvarsstyrelsen återbetalar byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen beloppet till statskassan. Byggnadsstyrelsen har begärt att bli befriad från att ansöka om ersättning eftersom denna omgående måste återställas till statskassan.

Motiv till ändring

Statens kostnader för skyddsrummet blir lika stor oberoende av om finansiering sker över civilförsvarsstyrelsens anslag eller över ordinarie anslag för respektive byggnadsföretag. Genom att fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen inte behöver ansöka om ersättning för en kostnad, som de i princip redan fått medel av regeringen för, minskar det administrativa arbetet för såväl byggande myndighet som för länsstyrelse och civilförsvarsstyrelsen.

Det faktum att skyddsrum i statliga byggnader i vissa fall dimensioneras för att räcka åt arbetande eller boende i näraliggande privata eller kommunala byggnader som saknar skyddsrum torde vara av marginell betydelse och åtminstone i viss mån kompenseras av att i andra fall, skyddsrum i näraliggande byggnader dimensioneras för att täcka sådana brister i statliga byggnader.

Byggnadsstyrelsen bygger emellertid också för de affärsdrivande verkens räkning. Dessa vill ha ersättning för anordnande av skyddsrum så att kostnaden inte behöver belasta verkens resultat. Av denna anledning bör berörd statlig myndighet själv få avgöra hur finansieringen av skyddsrummet bör ske.

För militär myndighet gäller redan idag motsvarande regler. ÖB får själv avgöra om civilförsvarslagen eller annan författning som rör civilförsvaret skall gälla för civilförsvaret vid militäranläggning.

Beslutar ÖB att civilförsvarslagen inte skall tillämpas innebär detta att skyddsrum bara behöver anordnas för det egna behovet i anläggningen samt att försvarsmakten får bekosta skyddsrummet från egna anslag.

Konsekvenser av föreslagna ändringar

Förslaget innebär att vissa skyddsrum kommer att byggas utan att belasta civilförsvarsstyrelsens anslag. Kommunernas behov av skyddsrumskvot kommer härigenom att minska i motsvarande grad. Effekten är dock marginell eftersom staten totalt är ägare till nya byggnader med ungefär 5 % av antalet tillkommande skyddsrumspplatser.

Förslaget leder till två alternativa handläggningssätt när staten bygger.

Ingen ersättning utgår för anordnande av skyddsrum

I den beräknade kostnaden för byggnadsföretaget inkluderas skyddsrumsmarknaderna. I respektive investeringsplaner förs upp ramar för byggnadsföretaget inklusive kostnaderna för skyddsrum. Finansiering av skyddsrum sker alltså helt via respektive bygganslag. Fortifikationsförvaltningen, byggnadsstyrelsen eller annan statlig myndighet meddelar länsstyrelsen att ersättning inte skall utgå.

Skyddsrumsmarknaden skall inte ingå i den fastighetsförvaltande myndighetens förmögenhetsredovisning eftersom det inte skall ställas krav på förräntning av denna del.

Ersättning utgår på normalt sätt för anordnande av skyddsrum

Byggnadsföretag som projekteras eller byggs av byggnadsstyrelsen på uppdrag av de affärsdrivande verken m fl handläggs enligt samma regler som tillämpas för närvarande.

I investeringsplanerna för byggnadsföretagen förs upp ramar som även omfattar kostnader för skyddsrum samt anges att ersättning för skyddsrumsmarknader skall sökas. När ett skyddsrum besiktigats och godkänts ansöker vederbörande myndighet på vanligt sätt om ersättning. Ersättningen tillgodogörs respektive byggnadsföretag vars byggkostnad härigenom minskar.

Behov av ändringar i lag och förordning

Förslaget är huvudsakligen av budgetteknisk karaktär och ändringen synes inte behöva påverka civilförsvarslagen eller skyddsrumsförordningen. Det torde vara tillfyllest att ändra på några ställen i "Skyddsrum - Produktionsbestämmelser" och i fortifikationsförvaltningens och byggnadsstyrelsens interna anvisningar.

3 BIDRAG TILL ANORDNANDE AV MINDRE SKYDDSRUM
 SOM UPPFÖRS PÅ ENSKILT INITIATIV

Förslag till ändring

En möjlighet föreslås införas att lämna bidrag av statliga medel för anordnande av mindre skyddsrum som uppförs på enskilt initiativ.

Bakgrund

Det finns ett intresse hos allmänheten att kunna skydda sig i händelse av krig. Detta har medfört att det kommit fram ett antal förslag till prefabricerade skyddsrum avsedda för ett hushåll. De rymmer i allmänhet 4-10 personer. De är vanligtvis avsedda att grävas ner eller förses med jordtäckning och placeras i anslutning till den egna bostaden. Ibland kan de användas under fredstid som matkällare, annat förrådsutrymme eller liknande. Civilförsvarsstyrelsen får regelbundet förfrågningar om bidrag kan erhållas för anordnande av sådana skyddsrum.

Enligt nuvarande regler kan ersättning endast erhållas under förutsättning att byggherren får ett kommunalt skyddsrumsbesked. Ersättning beräknas i så fall enligt schabloner med ett belopp per skyddsrum och ett belopp per skyddsrumspats. Denna konstruktion gör att ersättningen vid små skyddsrum blir hög per skyddsrumspats vilket också de verkliga kostnaderna blir. Ett skyddsrum omfattande 10 platser skulle medföra en ersättning av ca 7 500 kronor per plats och ett skyddsrum med 4 platser ca 16 000 kronor per plats. Eftersom kommunen skall ta samhällsekonomiska hänsyn bör den inte lämna skyddsrumsbesked som omfattar så små skyddsrum. För samma belopp kan man få betydligt fler skyddsrumspatser i större skyddsrum.

Motiv för ändring

I många områden är det svårt att bygga bort bristen på skyddsrumspatser i samband med att nya anläggningar eller byggnader kommer till. Bebyggelsen är så gles att man inte kan nå ekonomisk storlek på skyddsrummen. Det kan också vara så att nybyggnadsverksamheten är så låg att lämpliga tillfällen helt enkelt inte ges. I sådana områden kan det vara angeläget att uppmuntra egna initiativ för att åstadkomma skydd.

Ett bidrag till dem som anordnar skyddsrum på eget initiativ bör vara avpassat så att samhället totalt sett inte förlorar skyddsrumspatser genom att tillgängliga resurser används på detta sätt. Det kan då vara lämpligt att bidraget till storleken motsvarar en genomsnittlig kostnad för anordnande av andra skyddsrum i samma typ av bebyggelse. Skyddsrum som anordnas i färdigbyggda områden eller glesa villaområden blir eljest ofta dyrare än genomsnittet.

Den genomsnittliga ersättningen för skyddsrum enligt lämnade skyddsrumsbesked 1980/81 beräknas bli ca 1 600 kronor per plats i prisläge februari 1981. För skyddsrum i byggnad som inte har betongstomme, vilket annars ofta är alternativet i villaområden, kan den genomsnittliga ersättningen beräknas till ca 2 600 kronor per plats i samma prisläge. För att motsvara samma prisläge som grundbelopp och tillägg i 21 och 22 §§ skyddsrumsförordningen skall beloppen justeras till 1 000 kronor respektive 1 600 kronor (prisläge november 1976, tidskoefficienten = 1,0). Bidraget till skyddsrum som anordnas på eget initiativ föreslås utgå med det högre av dessa belopp dvs ca 2 600 kronor per plats i prisläge februari 1981.

En förutsättning för att bidrag skall kunna lämnas bör vara att skyddsrummet behövs enligt skyddsrumsplannen. Det skall således ligga inom skyddsrumsort, det skall vara brist på skyddsrumspplatser i omgivningen och det skall även i övrigt bedömas vara angeläget. I vissa områden kan kommunen ha gjort sådana bedömningar att skyddsrum inte skall tillkomma eftersom området bör utrymmas vid krig eller krigsfara. Orsaken kan t ex vara närhet till militärt bekämpningsmål. I sådana områden bör inte heller bidrag utgå till små skyddsrum som anordnas på eget initiativ.

En annan förutsättning bör vara att skyddsrummen anordnas och utrustas så att de uppfyller skäliga krav på skyddsförmåga. Det är inte säkert att dessa krav måste överensstämja med civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum, TB 78. Eftersom skyddsrummen är så små kan andra material eller dimensioner bli tillämpliga. Redan idag finns skyddsrum både av plast och av stål som bör kunna uppfylla kravet på skyddsförmåga eller kan anpassas för att uppfylla detta. På sikt kan det komma fram bättre lösningar på effektiva och billiga små skyddsrum.

Det bör ankomma på civilförsvarsstyrelsen att närmare studera vilka krav som bör ställas på små skyddsrum för att de skall vara bidragsberättigande.

Rutinen vid uppförandet bör vara att den som önskar anordna ett sådant skyddsrum tar kontakt med kommunen som prövar om det är angeläget enligt kommunens mening och om det finns skyddsrumskvot disponibel. I så fall kan kommunen, efter att ha godkänt den tekniska lösningen, lämna ett besked om att bidrag kan utgå och uppgift om storleken av detta. Skillnaden mellan ett vanligt skyddsrumsbesked och detta besked är att utförandet av detta skyddsrum är frivilligt och att bidraget inte är avsett att täcka hela kostnaden.

När skyddsrummet är färdigt skall det slutbesiktigas av länsstyrelsen eller kommunen. När skyddsrummet är slutbesiktigat och godkänt bör den som uppfört det kunna ansöka om bidrag hos länsstyrelsen på samma sätt som gäller för ansökan om ersättning för skyddsrum som uppförs enligt ett vanligt skyddsrumsbesked.

Den som äger en anläggning eller byggnad till vilken ett sådant skyddsrum hör, bör vara skyldig att vårda och underhålla detsamma. Detta bör gälla även om byggnaden eller anläggningen byter ägare.

Bestämmelserna i 57 § e) om att ägaren är skyldig att upplåta skyddsrummet åt befolkningen vid civilförsvarsberedskap bör gälla även för dessa skyddsrum.

Konsekvenser av föreslagen ändring

Föreslagen ändring gör det möjligt att uppmuntra egna initiativ och stimulera en produktutveckling i skyddsrumsförådrågan. En viss kontroll erhålls på var dessa skyddsrum kommer till och på att de har tillfredsställande skyddsförmåga.

Trots bidraget kommer skyddsrum som anordnas på eget initiativ att bli dyra för dem som anordnar sådana varför verksamheten inte kan förväntas få någon större omfattning.

Bidragsmöjligheten inverkar inte på den totala tillkomsten av nya skyddsrumspplatser.

Behov av ändringar i lag och förordning

Civilförsvarslagen föreslås bli kompletterad med en ny paragraf, 55 a §, som medger att bidrag lämnas för skyddsrum som uppförs på enskilt initiativ i sådana fall då varken 40 eller 53 §§ är tillämpliga och under förutsättning att kommunen vid en prövning funnit att skyddsrummet är angeläget.

I den nya paragrafen föreslås tas in en bestämmelse som reglerar bidragets storlek samt en skyldighet för den som äger anläggningen eller byggnaden till vilket skyddsrummet hör att vårda och underhålla detta.

Vidare bör införas ett stycke om att bidraget skall bestämmas av länsstyrelsen och utbetalas när skyddsrummet är slutbesiktigat och godkänt.

I skyddsrumsförordningen föreslås införas två nya paragrafer, 18 a och 26 b §§, som reglerar dels handläggningen av sådana ärenden, dels bidragets storlek.

Tillämpningsföreskrifter, med bl a tekniska krav, bör meddelas av civilförsvarsstyrelsen.

4 FASTSTÄLLELSE AV SKYDDSRUMSPLANER

Förslag till ändring

Länsstyrelsens fastställelse av skyddsrumspan förslås slopad när det gäller skyddsrumsortens indelning i skyddsrumsområden och det totala behovet av skyddsrumspplatser i varje skyddsrumsområde.

Bakgrund

Enligt de bestämmelser som gäller idag skall skyddsrumspanerna antagas av kommun och fastställas av länsstyrelse i fråga om

- 1 skyddsrumsortens avgränsning
- 2 indelning av orten i skyddsrumsområden
- 3 det totala behovet av skyddsrumspplatser i varje skyddsrumsområde.

Detta föreskrivs i 3 och 6 §§ i skyddsrumsförordningen. I 8 § skyddsrumsförordningen anges att bestämmelserna om antagande och fastställande gäller även ändring av planen.

Motiv för ändring

Skyddsrumspanen skall utgöra underlag för kommunens beslut om skyddsrumspanbyggnad i fred. För att ge ett gott beslutsunderlag måste planen vara aktuell i förhållande till skyddsrumsortens utveckling. Vissa marginella justeringar kan göras utan att någon formell revidering är nödvändig. Samhällsutvecklingen och förändringar i kommunens planering inom andra områden kan dock leda till att större förändringar behöver göras. Bl a kan det vara praktiskt att kunna förändra områdesindelningen och anpassa den till ändrade bebyggelseplaner. Detta bör kunna ske utan en omständlig och tidsödande fastställelseprocess som kan bidra till att man underlåter att göra ändringar i skyddsrumspanen.

Enligt utredningens mening behöver endast skyddsrumsortens gräns fastställas av länsstyrelsen. Den bör vara bestående under lång tid och är avgörande för skyldigheten att anordna skyddsrum efter kommunalt beslut. I övrigt bör ett kommunalt antagande av skyddsrumspanen föregången av samråd med länsstyrelsen vara tillräckligt.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att kommunerna lättare kan hålla skyddsrumspanerna aktuella och lämna skyddsrumspanbesked som innebär bästa möjliga utnyttjande av statliga medel.

Behov av ändringar i lag och förordning

Civilförsvarslagen behöver inte ändras.

6 § skyddsrumsförordningen föreslås ändrad så att 2:a och 3:e punkterna utgår. Punkt 2 avser länsstyrelsens fastställelse av ortens indelning i skyddsrumsområden. Punkt 3 avser länsstyrelsens fastställelse av det totala behovet av skyddsrumspplatser i varje skyddsrumsområde.

I civilförsvarsstyrelsens tillämpningsföreskrifter föreslås ett tillägg göras som reglerar kommunens samrådsförfarande med länsstyrelserna vid upprättande och ändring av skyddsrumspanerna.

5 VÅRD OCH UNDERHÅLL AV SKYDDSRUM SOM
ANORDNAS I BEFINTLIGA BYGGNADER

Förslag till ändring

När skyddsrum anordnas i befintlig byggnad med ersättning av statsmedel föreslås att byggnadens ägare blir skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och att han kan ges ersättning för detta.

Bakgrund

Anordnande av skyddsrum i befintliga byggnader kan för närvarande göras med statliga medel enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen. Detta medför emellertid att kommunen får en skyldighet att vårda och underhålla skyddsrummet enligt 40 § 1 mom. d).

I våra 14 största tätorters innerområden förekommer ett antal aldrig färdigställda skyddsrum samt ett antal utrymmen som tidigare har varit skyddsrum men som numera av olika skäl har avförts som skyddsrum. Dessa skulle kunna färdigställas respektive rustas upp och ge ett förhållandevis gott skydd i områden med brist på skyddsrumspplatser. Denna verksamhet skulle underlättas om underhållsfrågan löstes på annat sätt än i 40 § 1 mom. d).

Ännu finns det dock inte särskilt många skyddsrum som anordnats enligt 40 § 1 mom. c) i byggnader som inte tillhör kommunen. I dessa få fall har frågan om framtida vård och underhåll lösts genom avtal mellan byggnadens ägare och kommunen. I framtiden kan en ökad aktivitet på detta område förväntas genom ökade möjligheter till särskilda bristtäckningsåtgärder.

I avsnitt 2.2 föreslås också en utökad skyldighet att göra anmälan och utföra skyddsrum vid sådan genomgripande ombyggnad att möjlighet ges att kunna anordna skyddsrum i anläggningen och byggnaden.

Motiv för ändring

För skyddsrum som avses i 32 och 53 §§ civilförsvarslagen är byggnadens ägare ansvarig för vård och underhåll. Han får viss ersättning av statsmedel för detta. Det är rimligt att låta samma regler gälla om skyddsrum anordnas i befintlig anläggning eller byggnad.

Konsekvenser av förslaget

Kommunens möjligheter att bygga skyddsrum i befintliga byggnader enligt skyddsrumspanen underlättas. Statens kostnad för att anordna skyddsrum i befintlig byggnad stiger något och kommunens kostnader minskar i motsvarande grad. Ett strikt ansvar för byggnadens ägare att

vårda och underhålla skyddsrummet erhålls vilket är en klar fördel.

Behov av ändringar i lag och förordning

Civilförsvarslagen föreslås ändrad så att kommunens skyldigheter enligt 40 § 1 mom. d) att vårda och underhålla inte längre omfattar skyddsrum som uppförs enligt 40 § 1 mom. c) i andra fall än när kommunen är ägare av byggnaden. Sistnämnda fall regleras dock av 53 §.

53 § bör kompletteras med ett nytt moment med innebörden att den som äger anläggning eller byggnad med skyddsrum som byggts enligt 40 § 1 mom. c) eller 54 § andra stycket är skyldig att vårda och underhålla det. Momentet föreslås även stadga en rätt för ägaren att erhålla skälig ersättning för framtida vård och underhåll enligt föreskrifter som bestäms av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

I en ny paragraf, 26a §, i skyddsrumsförordningen bör föreskrivas att ansökan om ersättning för underhåll av skyddsrum enligt 53 § 3 mom., civilförsvarslagen, och ersättning för anordnande av skyddsrum enligt 54 § andra stycket civilförsvarslagen görs hos länsstyrelsen. Ersättningen bestäms av länsstyrelsen och betalas ut av civilförsvarsstyrelsen.

Nya tillämpningsbestämmelser erfordras i civilförsvarsstyrelsens publikation "Skyddsrum - Produktionsbestämmelser".

6 FREDSANVÄNDNING OCH UTFORMNING AV SKYDDSRUM

Förslag till ändring

Civilförsvarsstyrelsen föreslås få en uttrycklig rätt att meddela bestämmelser om utformning och fredsanvändning av skyddsrum.

Bakgrund

I civilförsvarslagen i dess lydelse före 1975 års ändring skildes mellan normalskyddsrum och bergfast skyddsrum. I 26 § angavs skyddskraven för normalskyddsrum och i 27 § bemyndigades civilförsvarsstyrelsen att ge ut föreskrifter om fredsanvändning av skyddsrum. I 29 § fanns bestämmelser om beräkning av det antal personer som skulle kunna hysas i ett enskilt skyddsrum och i 30 § bemyndigades länsstyrelsen att medge undantag från bestämmelserna om normalskyddsrum.

I den år 1975 ändrade lydelsen (1975:553) har samtliga dessa paragrafer ändrats. Tidigare detaljkrav på skyddsrum har ersatts med det generella kravet att ett skyddsrum skall utföras och utrustas så att det ger skydd mot verkningar av stridsmedel som kan antas komma till användning i krig. Närmare föreskrifter meddelas av civilförsvarsstyrelsen enligt 30 § civilförsvarslagen och 16 och 34 §§ skyddsrumsförordningen. I 16 § ges civilförsvarsstyrelsen en uttrycklig rätt att meddela bestämmelser om utrustning av skyddsrum. Stöd för civilförsvarsstyrelsen att utfärda bestämmelser beträffande fredsanvändning av befintliga skyddsrum fanns i civilförsvarslagen enligt den äldre lydelsen. Enligt vissa uppfattningar skulle civilförsvarsstyrelsen sakna möjlighet att föreskriva om fredsanvändningen av äldre skyddsrum enär övergångsbestämmelserna till de nya lagbestämmelserna saknade föreskrift om detta.

Motiv för ändring

Skyddsrum är unika på så sätt att man normalt inte får göra några som helst ingrepp i dem i efterhand. Detta framgår bl a av föreskrifter i civilförsvarsstyrelsens tekniska bestämmelser för skyddsrum. Emellertid kan fredsanvändning eller nya normer och bestämmelser på andra områden ställa krav på ingrepp. En ändrad fredsanvändning kan t ex ställa krav på nya öppningar. Ny kunskap eller ny materiel på skyddsrumsområdet kan t o m göra ingrepp önskvärda från underhålls- och skyddsteknisk synpunkt. Det kan t ex vara önskvärt att byta ett äldre svårskött ventilationssystem mot ett modernare och effektivare.

Det är emellertid viktigt att skyddsförmågan inte försämras vid sådana ingrepp på grund av att de utförs felaktigt. Särskild kompetens erfordras för att bedöma hur ingrepp skall utföras utan att skyddsförmågan försämras. Det är också viktigt att skyddsrummen kan ställas i ordning för skyddsrumsbekänsbruk inom 48 timmar. Länsstyrelserna har personal med erforderlig kompetens. Länsstyrelserna bör därför ha rätt att medge undantag från äldre tekniska bestämmelser för skyddsrum om det kan ske utan att skyddsförmågan försämras.

Genom en uttrycklig rätt att meddela bestämmelser om utformning och fredsankvändning av skyddsrum kan civilförsvarsstyrelsen ge länsstyrelserna rätt att ge erforderliga dispenser samt erforderligt tekniskt underlag

Konsekvenser av förslaget

I och med att civilförsvarsstyrelsen får möjlighet att lämna föreskrifter om fredsankvändning av äldre skyddsrum kan vissa ingrepp som inte försämrar skyddsförmågan tillåtas i dessa. Detta kan göra det möjligt att använda äldre skyddsrum mer meningsfullt i fredstid och hindra att skyddsförmågan onödigtvis försämras genom att felaktiga ingrepp görs i skyddsrum.

Behov av ändringar i lag och förordning

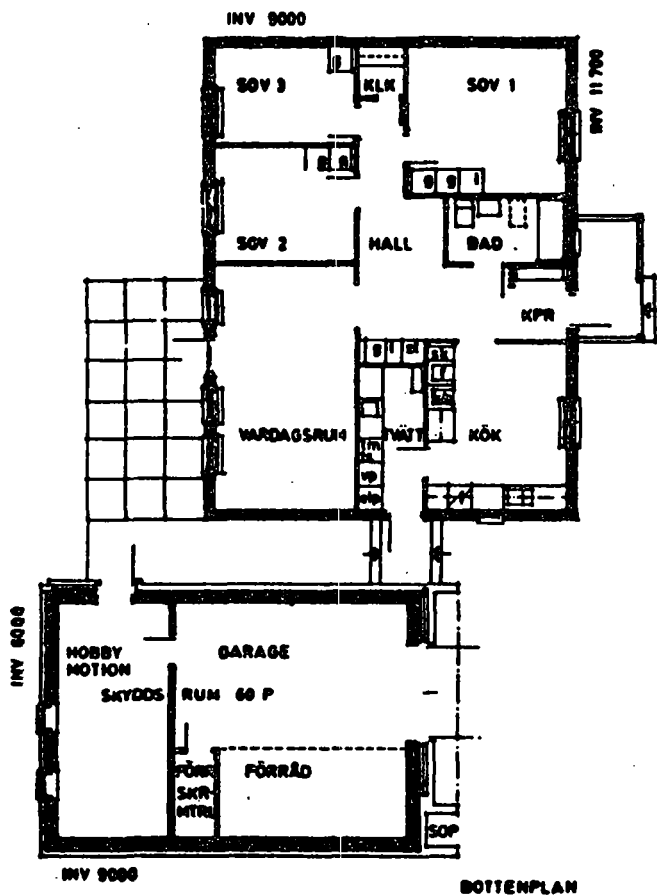
Någon ändring i civilförsvarslagen behövs inte.

16 § skyddsrumsförordningen föreslås kompletterad så att civilförsvarsstyrelsen får en uttrycklig rätt att meddela föreskrifter om skyddsrumms utformning och fredsankvändning.

BILAGA.

Exempel på småhus med och utan skyddsrum och beräknade jämförelsebelopp enligt bostadsfinansieringsförfordningen.

Exempel 1

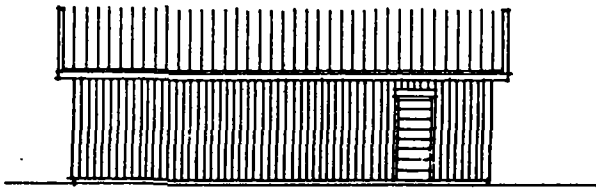
1-plans typhus med friliggande skyddsrumPrimär bruksarea BRA,p 106 m²Sekundär bruksarea BRA,s 54 m²

JÄMFÖRELSEBELOPP

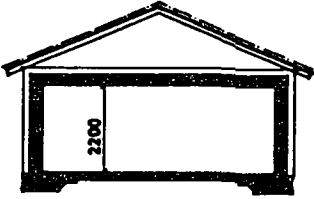
171.400 kronor

Kommentar:

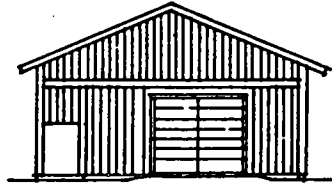
Denna hustyp uppnår inte övre gräns för jämförelsebelopp, 197 000 kronor, förrän vid en primär bruksarea av cirka 145 m², motsvarande 6 rum och kök.

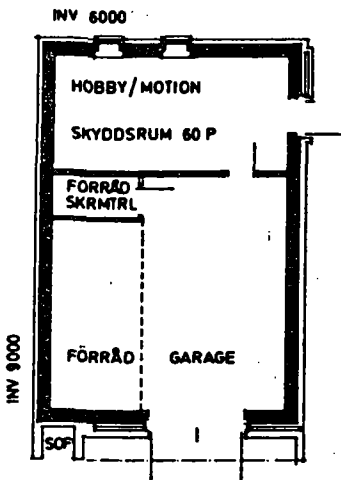
FASAD

SEKTION

GAVELFASAD

BOTTENPLAN

Friliggande komplementbyggnad

Sekundär bruksarea BRA,s 54 m²

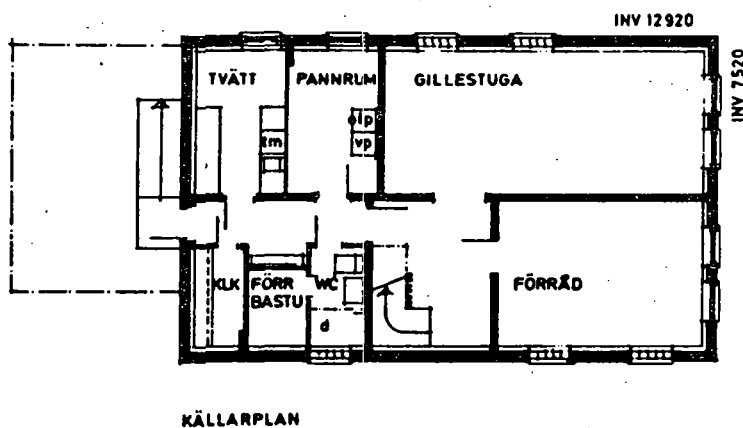
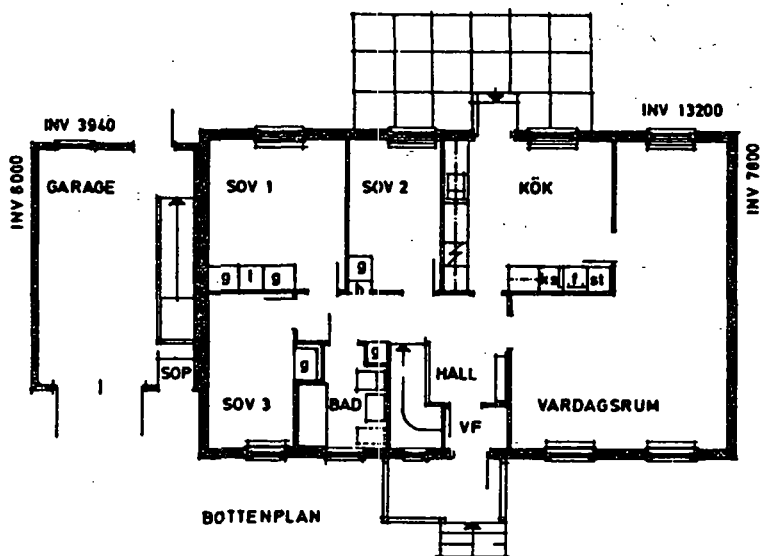
Byggbkostnad kalkyl prisläge 8102 cirka 260 000 kronor

Schablonersättning prisläge 8102 180 000 kronor

Kommentar:

Genom att betrakta anordnande av skyddsrum som likvärdigt med en väsentlig ökning av bostadsvärdet underlättas möjligheterna att få erforderliga lån till den del av kostnaden som överstiger ersättningen för anordnande av skyddsrum.

Exempel 3a

1-plans typhus med källare, vidbyggt garage-förråd

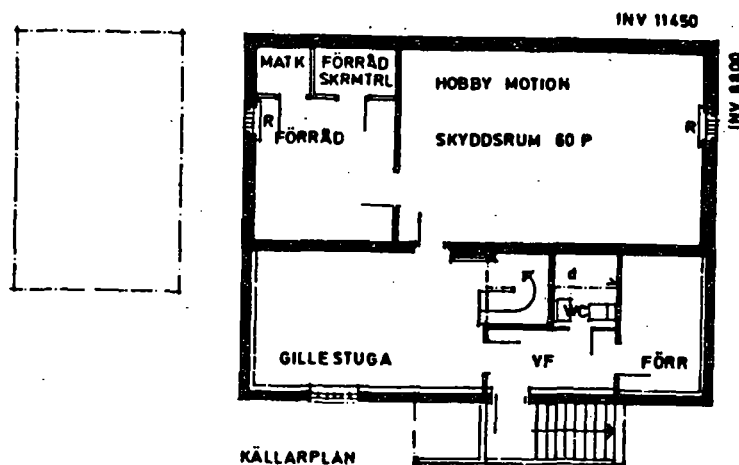
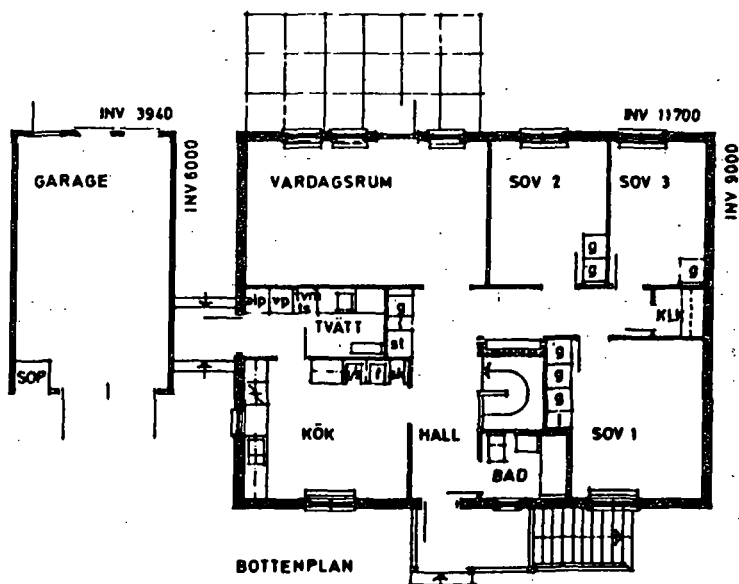
Primär bruksarea	BRA,p	103 m ²
Sekundär bruksarea	BRA,s	120 m ²

JÄMFÖRELSEBELOPP

194 900 kronor

Kommentar:

I källarplan inryms inte skyddsrum för 60 platser utan omdisponering av utrymmen och funktioner. I det fall typhuset kompletteras med skyddsrum i friliggande byggnad kommer jämförelsebeloppet att öka till 200.700 kronor.

1-planshus med källare, skyddsrum i källare, friliggande garage

Primär bruksarea BRA,p. 106 m²

Sekundär bruksarea BRA,s 126 m²

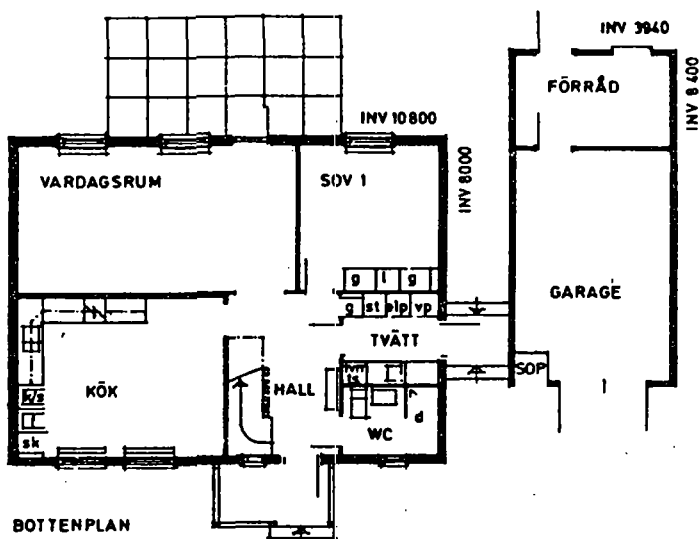
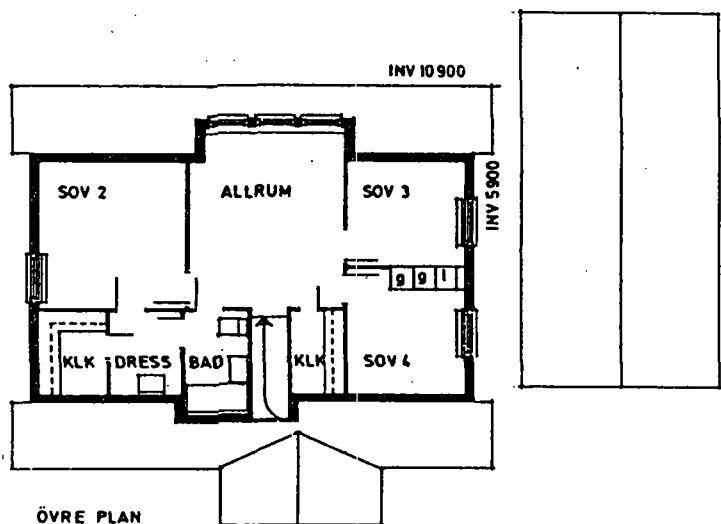
JÄMFÖRELSEBELOPP

197 500 kronor

Kommentar:

Denna planlösning inrymmer enkelt skyddsrumsfunktionen, dock överskrids jämförelsebeloppet.

Exempel 4a

1½-plans typhus utan källare, friliggande garage; förråd

Primär bruksarea BRA,p 155 m²

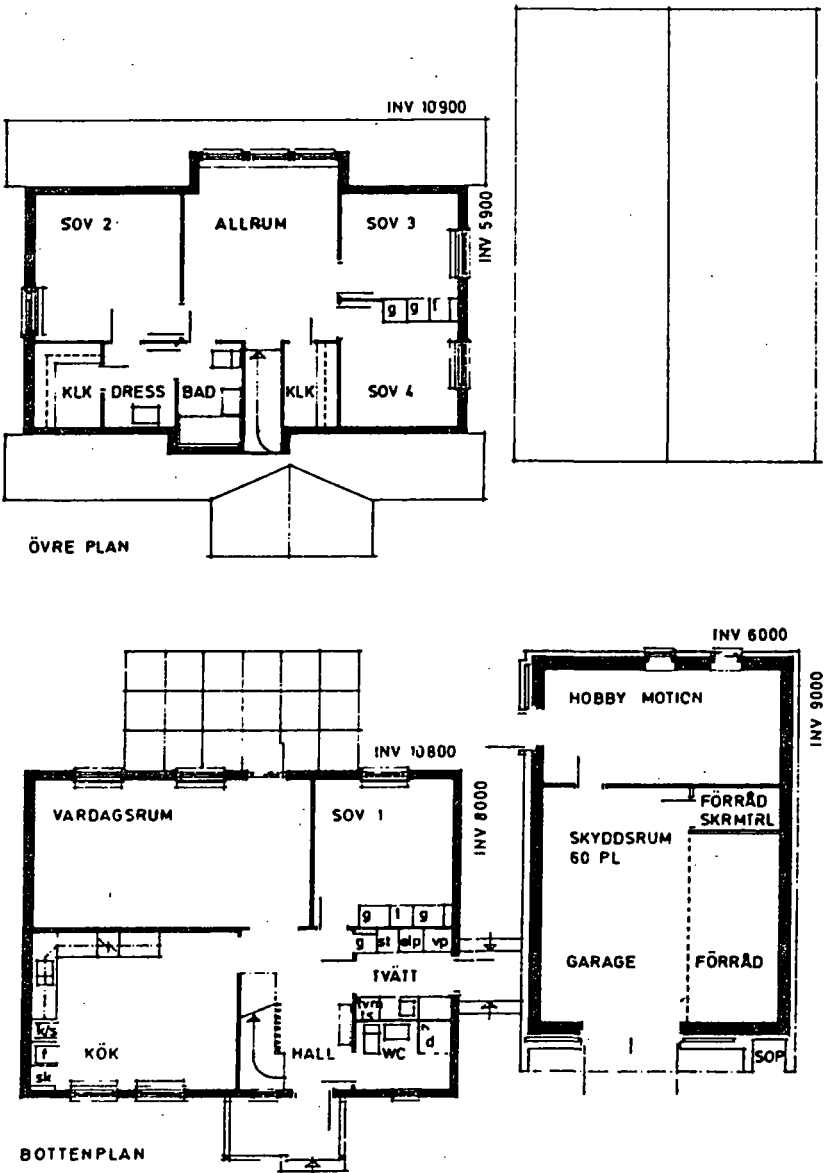
Sekundär bruksarea BRA,s 33 m²

JÄMFÖRELSEBELÖPP

192 700 kronor

Kommentar:

Skyddsrum för 60 personer inryms inte inom denna hustyp.

1½-planshus utan källare, friliggande skyddsrum

Primär bruksarea	BRA,p	155 m ²
Sekundär bruksarea	BRA,s	54 m ²

JÄMFÖRELSEBELOPP 198 500 kronor

Kommentar:

Med skyddsrum överskrids gränsen, 197 000 kronor, för jämförelsebeloppet.

*Bilaga 2***Sammanställning av remissyttrandena**

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av överbefälhavaren, fortifikationsförvaltningen, civilförsvarsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket, bostadsstyrelsen, hovrätten för Övre Norrland, statens planverk, länsstyrelsen i Västerbottens län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Byggherreföreningen, Hyresgästernas Riksförbund, Svenska Byggnadsentreprenörföreningen och Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag. Dessutom har yttrande inkommit från Sveriges Fastighetsägarförbund. Länsstyrelsen i Västerbottens län har bifogat yttranden som den har inhämtat från Umeå och Skellefteå kommuner.

1 Allmänt

Skyddsrumsutredningens förslag får i sina huvuddrag ett positivt mottagande av remissinstanserna. *Överbefälhavaren, länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Centralorganisationen SACO/SR* har tillstyrkt förslagen utan erinran. Övriga remissinstanser har också tillstyrkt förslagen men de har haft invändningar mot och synpunkter på främst de delar av skyddsrumsutredningens förslag som avser utformningen av regeringens tillämpningsföreskrifter. Dessa invändningar och synpunkter kommer att beaktas vid den slutliga utformningen av tillämpningsföreskrifterna och redovisas endast översiktligt här.

Hovrätten för Övre Norrland anser att de föreslagna författningsändringarna bör kunna underlätta ett ändamålsenligt skyddsrum byggande och minska det administrativa arbetet med detta byggande. Även om man nu inte kan nå de föreslagna förenklingarna utan att samtidigt genomföra detaljändringar i de författningar som reglerar skyddsrum byggandet bör det enligt hovrättens mening vara angeläget att se över civilförsvarslagstiftningen som tillkommit i skilda sammanhang och vid olika tidpunkter och är svåröverskådlig. Därigenom ger man också möjligheter till en mera effektiv och ändamålsenlig användning av samhällets resurser för byggande och underhåll av skyddsrum.

2 Skyddsrum i samband med uppförande av ny anläggning eller byggnad och vid genomgripande ombyggnad

2.1 Anmälan om avsikt att uppföra ny anläggning eller byggnad

Fortifikationsförvaltningen framhåller att militära anläggningar och byggnader som regel undantas från det ansvar som kommunen har för skyddsrumspanering inom skyddsrumsorten i övrigt och ifrågasätter därför om förvaltningen rutinmässigt skall behöva göra anmälan till kommunen för erhållande av skyddsrumsbeked.

Hovrätten för Övre Norrland anser det inte vara rimligt att den som tänker bygga själv skall behöva avgöra om byggandet kan vara, som det sägs i utredningens förslag, uppenbart oförenligt med byggande av skyddsrum. Det bör liksom i övriga föreslagna fall vara kommunens sak att med ledning av vad författningarna föreskriver i skyddsrumspanen eller på annat lämpligt sätt närmare ange förutsättningarna för att en anmälan inte skall behöva göras. Därför föreslår hovrätten att 32 § civilförsvarslagen formuleras annorlunda än vad utredningen har föreslagit.

Byggherreföreningen anser att förslaget om lättnader och inskränkningar i anmälningsplikten enligt 32 § civilförsvarslagen har administrativa fördelar men anser att den särskilda anmälningsplikten helt borde slopas. I stället skulle ansökan om byggnadslov betraktas som anmälan enligt 32 § civilförsvarslagen. Samtidigt bör den byggherre som så önskar kunna utverka skyddsrumsbeked. Av denna anledning föreslår Byggherreföreningen att möjligheten därtill blir lagfäst i civilförsvarslagen.

Hyresgästernas Riksförbund understryker att ett borttagande av anmälningsplikten inte får innebära att kommunen i dessa fall inte kan pröva om frågan om skyddsrum skall byggas. Kommunen måste kunna ta initiativ till skyddsrumspanning, t. ex. vid en byggnadslovsprövning, även i de fall anmälningsskyldighet inte föreligger.

2.2 Anordnande av skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad

Civilförsvarsstyrelsen framhåller att en ökning av möjligheterna att åstadkomma skyddsrumspanter i redan bebyggda områden är angelägen för att komma till rätta med de allvarigaste bristerna på skyddsrumspanter i sådana områden. Utredningens förslag öppnar nya möjligheter att ta tillvara tillfällen då förhållandevis billiga skyddsrumspanter i befintlig byggnad kan anordnas. Styrelsen framhåller vidare att det i samband med ombyggnader kan vara svårare för kommunen att tidigt nå ut med information om vilka skyldigheter som åligger den byggande, vilket kan leda till att skyddsrumspanter kommer in när ombyggnaden redan har projekterats. Detta förhållande bör enligt styrelsen ytterligare utredas.

Riksrevisionsverket betonar vikten av att förslaget om att sådan genom-

Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO) anser att schablonersättning för anordnande av skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad kommer att leda till stora orättvisor för de ersättningsberättigade då de fysiska förutsättningarna – och därmed kostnaderna – för att anordna skyddsrum varierar starkt från fall till fall. SABO föreslår därför att skyddsrumskostnaden i ombyggnadssammanhang bestäms vid entre-

prenadupphandlingen genom särredovisning i anbudshandlingarna. Vid byggande i egen regi föreslås att den byggandes kostnadskalkyl tillmäts avgörande betydelse för ersättningsbeloppets storlek. Prövning av kostnadernas skälighet får förutsättas ske. Ombyggnadsverksamheten är enligt SABO redan i dag kringgärdad av en mängd svårbemästrade restriktioner av olika slag. En absolut förutsättning för att SABO skall biträda den restriktion som förslaget om skyddsrumskyddsplikt vid genomgripande ombyggnad innebär är att ersättningssystemet ger kostnadstäckning i varje enskilt fall. SABO betonar vikten av en relativt frikostig övergångstid innan skyddsrumskyddsplikten utökas till att omfatta även genomgripande ombyggnad, främst därför att tiden för ombyggnadsprojektering inte sällan är 3 – 5 år.

Sveriges Fastighetsägarförbund anser att kravet på att anordna skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad ovillkorligen måste kopplas till ett ersättningssystem som ger full kostnadstäckning. Schablonersättning leder enligt förbundet till orättvisor då fastigheternas olika fysiska förutsättningar spelar en avgörande roll vid utökade krav på nya aktiviteter inom fastigheterna.

3 Bidrag till anordnande av mindre skyddsrum som uppförs på enskilt initiativ

Civilförsvarsstyrelsen anser att bidrag skall kunna ges till dem som själva vill anordna sitt skyddsrum under de förutsättningar som anges i utredningens förslag. Styrelsen anser att det bör prövas om det är lämpligt att ge bidrag för anordnande av sådana mindre skyddsrum som här avses även i områden som ligger utanför skyddsrumsort. Styrelsen anser vidare att som grund för kommunens prövning av om bidrag kan utgå samt för länsstyrelsens utbetalning av bidraget måste kravet på skyddsegenskaper regleras någonstans i civilförsvarslagen.

Riksrevisionsverket framhåller att utredningens förslag att införa en möjlighet att lämna bidrag av statliga medel för anordnande av mindre skyddsrum som uppförs på eget initiativ medför att statens utgifter ökar även om verksamheten inte anses få någon större omfattning. Riksrevisionsverket anser i likhet med utredningen att möjligheten att få detta bidrag skulle uppmuntra egna initiativ och stimulera en produktutveckling i skyddsrumsförhållanden. Riksrevisionsverket har inget att erinra mot att denna bidragsmöjlighet ges inom gällande ramar för olika civilförvarsåtgärder.

Hyresgästernas Riksförbund är mycket tveksamt till utredningens förslag. Förbundet anser inte att en utveckling mot privata skyddsrum i småhusbebyggelse bör stimuleras. I stället måste kommunen ges möjlighet att skapa skyddsrumspplatser även i dessa områden.

4 Förslag som enbart avser regeringens tillämpningsföreskrifter m. m.

4.1 Schabloner för beräkning av ersättning för anordnande av skyddsrum

Civilförsvarsstyrelsen anser att förslaget om ändring av reglerna i 22 § skyddsrumsförordningen så att tveksamhet inte skall behöva uppstå om tillägg till grundbeloppet skall utgå eller inte leder till att större klarhet uppnås och att ett antal tveksamma bedömningsfall därigenom elimineras.

4.2 Skyddsrum i småhus

Civilförsvarsstyrelsen och *bostadsstyrelsen* framhåller att utredningens förslag om ändring av reglerna i bostadsfinansieringsförordningen (1974: 946) för finansiering av småhus inte längre är aktuellt sedan förordningen numera har ändrats så att några hinder för skyddsrumsb byggande nu inte föreligger.

4.3 Skyddsrum i statliga byggnader

Utredningen har föreslagit att statlig myndighet själv skall få avgöra om finansiering av skyddsrum i statlig byggnad skall ske över civilförsvarsstyrelsens anslag eller över ordinarie anslag för resp. byggnadsföretag. *Byggnadsstyrelsen* föreslår att styrelsen för de projekt där sistnämnda förfaringssätt tillämpas generellt bemyndigas att engångsnedskriva statskapitalet, motsvarande skyddsrumsmernkostnaden enligt skyddsrumsbeskedet. Därigenom skulle administrationen för dessa projekt ytterligare förenklas.

4.4 Fastställelse av skyddsrumspaner

Civilförsvarsstyrelsen anser i likhet med utredningen att länsstyrelsens fastställelse av skyddsrumsorternas indelning i skyddsrumsområden kan slopas.

4.5 Vård och underhåll av skyddsrum som anordnas i befintliga byggnader

Utredningen föreslår att när skyddsrum anordnas i befintlig byggnad med ersättning av statsmedel så skall byggnadens ägare bli skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och ges ersättning för detta. *Civilförsvarsstyrelsen* anser att samma regler för vård och underhåll bör gälla oberoende av hur skyddsrummet kommit till. Mot bakgrund av den ökade satsning på skyddsrum i befintlig byggnad som kommer att ske under de närmaste åren och att frågan om vård och underhåll av dessa skyddsrum

betraktas som ett problem av kommunerna anser styrelsen att det är mycket angeläget att utredningens förslag genomförs snarast.

Byggnadsstyrelsen framhåller att i många redan godkända men äldre skyddsrum uppfylls inte nuvarande normer. T. ex. är inte lysrörsarmaturen skak- och rassäkra. Av förslaget framgår inte hur finansieringen av sådana förbättringar skall ske.

4.6 Fredsanvändning och utformning av skyddsrum

Utredningen föreslår att civilförvarsstyrelsen får en uttrycklig rätt att meddela föreskrifter om utformning och fredsanvändning av skyddsrum. *Civilförvarsstyrelsen* framhåller att utredningens förslag medför att styrelsen kan ge länsstyrelserna möjlighet att ge dispens för vissa ingrepp i befintliga skyddsrum. Detta ökar möjligheterna att utnyttja dessa för annan fredsanvändning än den som avsågs när de byggdes. Styrelsen anser att förslaget ger möjligheter till bättre nyttjande av skyddsrummen och därmed samhällsekonomiska vinster. Enligt styrelsen är det viktigt att styrelsens rätt att ge allmänna råd i form av rekommendationer och exempel också regleras i regeringens tillämpningsföreskrifter.

Statens planverk framhåller att föreskrifterna om fredsanvändning av skyddsrum innebär att vissa byggnadstekniska åtgärder kan komma att vidtas i äldre skyddsrum i samband med annan användning av dessa. Eftersom skyddsrumsbbygget är nära förbundet med övrigt byggande inom en kommun och byggnadsnämnden är ålagd att medverka bl. a. vid besiktning av skyddsrummen anser planverket att det i regeringens tillämpningsföreskrifter bör anges att föreskrifterna om fredsanvändning bör utfärdas av civilförvarsstyrelsen efter samråd med planverket.

Svenska kommunförbundet förutsätter att ersättning utgår om meddelade föreskrifter om fredsanvändning av skyddsrum medför sådana inskränkningar i användningssättet att intäktsbortfall eller alternativa kostnader uppkommer för kommunerna.

Landstingsförbundet förutsätter att civilförvarsstyrelsens rätt att meddela föreskrifter om utformning och fredsanvändning av skyddsrum inte får inskränka huvudmännens möjligheter att i fred utnyttja skyddsrummen för de ändamål som bedöms mest lämpliga under förutsättning att lokalerna kan iordningställas för skyddsrumsbbruk inom 48 timmar.

Byggherreföreningen har inget att erinra mot utredningens förslag under förutsättning att den ekonomiska sidan får en tillfredsställande lösning.

SABO framhåller att restriktioner i form av föreskrifter om skyddsrummens fredsanvändning skulle kunna allvarligt förändra förutsättningarna för en fastighetsekonomisk förvaltning av skyddsrum i fredstid. Begränsningar av fredsanvändningssätten kan komma att leda till intäktsbortfall för fastighetsägaren och SABO vill understryka att frågan om ersättning för sådant bortfall bör prövas innan ställning tas till utredningens förslag.

SABO delar inte utredningens bedömning av behovet av fredsanvändningsrestriktioner.

Sveriges Fastighetsägarförbund framhåller att förslaget om restriktioner i skyddsrummens fredsanvändning kan komma att förändra de ekonomiska förutsättningarna för fastighetsförvaltningen. Begränsningen i fredsanvändning av i första hand befintliga skyddsrum men även nybyggda skyddsrum måste kopplas till en marknadsanpassad ersättning för dessa ytor. Vidare måste stor hänsyn tas till om alternativytor finns inom fastigheten för att fastighetsförvaltningens förutsättningar inte skall förändras.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Protokoll från regeringssammanträde 1983-03-24	6
1 Inledning	6
2 Allmän motivering	7
2.1 Allmänt	7
2.2 Anmälan om avsikt att uppföra en ny anläggning eller byggnad	8
2.3 Anordnande av skyddsrum i samband med genomgripande ombyggnad	10
2.4 Bidrag till anordnande av mindre skyddsrum på enskilt initiativ	13
2.5 Vård och underhåll av skyddsrum som anordnas i befintliga byggnader m. m.	15
3 Upprättade lagförslag	16
4 Specialmotivering	16
5 Hemställan	19
6 Beslut	19

Bilagor

1 1975 års skyddsrumsutrednings promemoria (Ds Fö 1982: 2) Skyddsrum, förslag till administrativa förenklingar m. m.	21
2 Sammanställning av remissyttrandena	68

